RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920. Andra kammaren. Nr 41.

Lördagen den 17 april, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning första lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny giftermålsbalk m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid i fråga om *5 Kap. 1 § i det under punkten A) 1:o) upptagna förslaget till giftermålsbalk*, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Herr Persson i Fritorp, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag för sju timmar sedan hos herr talmannen anhöll om ordet i denna debatt, så var det min tanke att åtminstone i någon må ge mig in på några få av förslagets detaljer, detaljer som jag inte kan gilla. Då jag nu detta inte gör, beror det framför allt därpå, att de skäl för vissa synpunkter, som jag tänkt framföra, redan ha anförts av åtskilliga talare här under förmiddagen och framför allt av herrar Hederstierna och Pettersson i Bjälbo. Vid sådant förhållande skall jag i motsats till flertalet talare i förmiddags, vilka hållit stora och långa tal, nöja mig med ett mycket kort anförande i denna så ytterst betydelsefulla och i samhällets grundvalar, för våra hem så djupt ingripande fråga.

Jag vill dock säga, att, om jag omedelbart efter det jag för första gången genomläst den kungl. propositionen, hade ställts inför nödvändigheten att avge mitt votum, så hade detta inte blivit detsamma, som det blir i dag. Ty jag skall villigt erkänna, att det första intrycket som detta lagförslag gjorde på mig, var minst sagt, att det i många delar var osmakligt, ja, nästan rent oantagligt. Sedan dess har jag sökt att så gott jag kunnat sätta mig in i lagförslaget och de verkningar, som det kommer att medföra, och jag har vid denna prövning kommit till andra, och vill jag själv så innerligt hoppas, bättre tankar. Jag kan dock ej underlåta att härvid uttala ett beklagande av att utskottet inte helt och hållet uteslutit den så mycket debatterade 6 § i det kapitel, som nu föredragits, angående den så kallade årsuppgörelsen mellan äkta makar. Och jag vill tillägga,

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

att det försvar, som vi hörde strax före middagen av herr justitieministern, icke alls ändrat min uppfattning i denna punkt. Nu är det väl så, att det inte går med lagar, de må vara aldrig så goda, att åstadkomma lyckliga äktenskap, ty därför fordras helt andra förutsättningar. Men däremot torde det med fog kunna sägas, att genom ovis, oklok lagstiftning går det lätt nog för sig att lägga grunden till oenighet i äktenskapet. Jag kan ej frigöra mig, ej värja mig för den tanken, att särskilt denna 6 § är mycket inbjudande till att frammana en sådan osämja mellan äkta makar. Men även om denna paragraf vinner riksdagens bifall, vilket bifall icke vinnes med min röst, så kan man nog med fog säga, att de äktenskap, som kommit så långt ut på det sluttande planet, att de behöva använda denna paragraf, de tillhöra den kategori äktenskap, vilka det för båda parterna säkerligen varit lyckligast, att de aldrig kommit till stånd. Ty går det så långt, att äkta makar behöva anlita rättslig prövning av vad nyss nämnda paragraf omförmäler, förefaller det mig fullkomligt ofattbart, att ett sådant äktenskap överhuvud kan fortsättas.

Men då det nu gällt för mig att taga ställning till det föreliggande förslaget, så har jag kommit till det resultatet, att det i huvudsak vilar på den fasta grund, på vilken all lagstiftning bör byggas, nämligen rättvisans och framför allt här för den svagare parten, för kvinnan. Och då jag i denna så viktiga fråga inte vill gömma mitt votum bakom den slutna sedeln, ber jag, herr talman, i hopp att riksdagen skall avslå den 6 § samt i § 12 bifalla herr Petterssons i Bjälbo reservation att med dessa korta ord få yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Vidare anförde:

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet i anledning av herr Hederstiernas yttrande under förmiddagens debatt. Han yttrade där, att vi hade ställt allt för stora fordringar på lagen. Det var, sade han, inte möjligt, att lagen kunde fostra eller att man på lagens väg kunde fostras till goda äktenskap. Jag hör inte till dem, som har haft en sådan övertro på lagstiftningen och dess förmåga att fostra. Men jag tror, att herr Hederstierna, om han vore här närvarande och hade tillfälle att höra vad jag säger, skulle ge mig rätt däruti, att lagen kanske kan ha en annan verkan, nämligen att fostra till dåliga och olyckliga äktenskap. Jag menar i detta fall — och jag tror, att jag och många med mig ha tillräckligt tydligt uttalat våra farhågor i det avseendet — att just därigenom att lagen underlättar skilsmässor, att den inför skiljaktiga moment i äktenskap, där det förut varit fullkomlig samhörighet, så kan följden bli den, att det blir flera olyckliga äktenskap, än vad förut varit fallet.

Vidare yttrade herr Hederstierna, att de flesta människor nu inte hade någon aning om den rådande lagstiftningen på detta område, den nuvarande giftermålsbalken. Detta kan vara alldeles rik-

tigt. Men jag tror också, att man å andra sidan får medgiva, att man tvingas att få en aning om den lagstiftning, man nu synes vara beredd att genomdriva. Därvidlag blir det nog ett helt och hållet olika förhållande. Medan man förut icke har haft någon anledning att befatta sig med lagens bestämmelser annat än i de hittills åtminstone relativt fåtaliga fall, då det blivit fråga om skilsmässa eller andra sådana saker, så blir det ju nu helt och hållet olika, då det blir skillnad ifråga om egendom, då en affär eller en rättshandling egentligen icke kan avslutas, utan att bägge makarna ge sitt samtycke därtill. Då blir det ju ett helt annat förhållande än förut, och då blir den stora frågan den, huruvida icke genom denna skiljaktighet mot de föregående förhållandena man åstadkommer någonting, som kommer att så att säga tränga sig emellan barken och veden, som kommer att åstadkomma splittring och skiljaktigheter i äktenskap, där förut rått fullkomlig överensstämmelse.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

En annan talare under förmiddagen, herr Pettersson i Bjälbo, yttrade, att man hade uttalat farhågor år 1915, då den nya lagen angående äktenskaps ingående och upplösning antogs, att den skulle medföra ofördelaktiga verkningar men att någonting sådant icke hade försports. Ja, man kan väl inte säga, att vi ännu haft så lång erfarenhet av den lagen, att man nu kan draga några bestämda slutsatser angående dess verkningar. Men vad vi då antogo, det var dock icke i så hög grad ägnat att medföra sådana verkningar, som den fortsättning, man nu är beredd att taga. Man ändrade då i någon mån på formerna för äktenskaps ingående och upplösning, man underlättade framför allt i någon mån dess upplösning, men man införde icke det alldeles nya, som man nu vill införa, nämligen denna upplösning av egendomsgemenskapen, dessa förhållanden ifråga om barnen, denna ersättning till hustrun, som det kan bli fråga om, och så vidare. Och det är detta, som enligt min mening innebär de största vådorna och som kommer att medföra, att det blir flera äktenskap som gå sönder, än vad förut varit fallet. Och detta gör, att man inte utan vidare kan säga, att därför att vi togo 1915 års lag, så skola vi också taga denna fortsättning och att detta icke innebär några mer risker. Ty då anser jag för min del, att man är inne på fel väg.

Herr Pettersson i Södertälje yttrade, att vi hade anledning att vara de arkitekter tacksamma, som hade timrat upp detta enligt hans mening mycket fullkomliga och präktiga lagförslag. Han yttrade, att landets kvinnor hade visat sin tacksamhet och att även männen hade skäl att instämma i den tacksamheten. Jag tror, att man ändå måste erkänna, att de kvinnor, som ha uttalat sin tacksamhet äro ganska få. Och jag tror också, att det är för mycket begärt av oss män, att vi skola utan vidare vara beredda att uttala vår tacksamhet för ett lagförslag sådant som det föreliggande. Man har väl ändå anledning att ställa sig betänksam inför alla dessa nymodigheter, alla dessa förändrade förhållanden, som man befarar skola lossa familjebanden och hemkänslan, som skola medföra skiljaktighet, där full överensstämmelse bör råda. Jag tror, att det är för tidigt att nu påkalla någon större tacksamhet. När om längre eller kortare tid er-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

farenhet vunnits, då kan man kanske hoppas få anledning till tacksamhet. Men när man snarare har anledning tro, att förhållandet blir det motsatta, så kan jag för min del icke annat än finna det riktigast att ställa sig på avslagslinjen.

Herr Leo: Herr talman! Jag hade icke tänkt besvära kammaren med att yttra mig i principdebatten, enär de skäl, varpå utskottet byggt sitt utlåtande, av andra medlemmar av utskottsmajoriteten blivit till fullo belysta. Då jag ändå ber att få taga ett par minuter av tiden i anspråk, sker det därför att tvenne föregående talare i debatten hava gjort mig den äran att citera en tidningsartikel, som jag för några dagar sedan har skrivit om giftermålslagen, och därför att den ene av dessa talare, herr Forssell, föll för journalistens frestelse och drog oriktiga slutsatser av citatet. Jag har i denna artikel yttrat — och det är vad de båda talarna citerat — att jag har den meningen, att detta lagförslag, har varit väl litet känt ute bland allmänheten. Denna min uppfattning vidhåller jag, och jag får säga, att den blev ytterligare styrkt genom herr Forssells anförande, då jag hörde, att han ägnade endast någon minut av sitt jämförelsevis långa tal till ett försök till saklig kritik av förslaget. Det enda han i detta sitt försök lyckades övertyga åtminstone mig om var, att han icke fullt upfattat varken gällande rätt eller den på området nu föreslagna.

Jag har således fortfarande den uppfattningen, att det icke hade varit ur vägen, om vårt folk, som ju i gemen kommer att inrangeras under lagen, hade fått något längre tid på sig för att bilda sig omdöme om förslaget. Samma uppfattning har jag emellertid beträffande nästan samtliga större lagförslag, som framkomma i vårt land och föreläggas riksdagen till behandling. Det är tyvärr så, att allmänheten har jämförelsevis kort tid på sig för att sätta sig in i alla de mer eller mindre stora och omfattande lagförslag, som framläggas på riksdagens bord. Mitt uttalande i tidningen åsyftade egentligen ingenting annat än att understryka ett litet önskemål i den riktningen, att vi för framtiden skola få mera tillfälle och mera tid att granska vad som avses skola bli gällande lag.

Det har således aldrig varit min avsikt att på något sätt förutsätta, att riksdagen skulle avslå denna lag på grund av det anmärkta förhållandet. Tvärtom, jag är också av den uppfattningen, att detta lagförslag kanske mer än de flesta andra lagförslag, vi haft att under de senare åren behandla, blivit föremål för allmän uppmärksamhet, och jag är för min del icke alls säker på, att om vi hade fått ännu längre tid på oss, den allmänna opinionen hade gått i den riktning, som herr Forssell önskat och önskade. Alla tecken tyda på, att ju längre och ju mera pressen och allmänheten fått tillfälle debattera lagens grundprinciper desto mera har kritiken mattat av och för närvarande är det faktiskt så, att den ej från mer ansvarigt eller inflytelserikt håll i större utsträckning längre vidhålles.

Herr Forssell citerade emellertid också ett annat yttrande i den påpekade artikeln. Jag hade där skrivit, att den nya lagens förmö-

genhets- och rättsförhållanden icke hade något vidare intresse i stort sett för de obemedlade klasserna i allmänhet. Nu är det alldeles uppenbart för dem, som aldrig så litet vill göra sig möda att läsa artikeln i dess helhet, att jag med uttrycket rättsförhållanden menar *äganderättsförhållanden*. Det har genom ett skriv- eller tryckfel kommit att stå endast rättsförhållanden, men av satserna före och efter framgår det fullt tydligt och klart, att det gäller äganderätten. Jag ansåg det ej behövligt att för tidningens läsare göra den lilla rättelsen, och ännu mindre skulle det väl vara nödvändigt för en journalist av facket. Emellertid drager herr Forssell av det citatet den slutsatsen, att lagen icke skulle hava något intresse för socialdemokraterna. Nu är det alldeles tydligt, att de obemedlade klasserna icke ha samma intresse av de förmögenhets- och äganderättsregler, som lagen uppställer, som de förmögna och besuttna klasserna ha. Men så vida herr Forssell menar, att detta ringare intresse hos socialdemokraterna skulle sträcka sig in även i riksdagen och till de socialdemokratiska ledamöterna inom lagutskottet, så skall jag be att på det allvarligaste få protestera mot en sådan uppfattning och sådana slutsatser. Jag vet ej, huru det är med den saken hos herr Forssell och hans meningsfränder, men det är jag alldeles på det klara med, att de socialdemokratiska utskottsledamöterna hava beträffande detta lagförslag även i de punkter, som icke hava direkt samma intresse för de obemedlade som för de bemedlade, med allra största intresse i alla fall i mån av förmåga ägnat sin tid, sitt arbete, och sina krafter åt att försöka få fram det bästa resultatet.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Nu har det sagts och upprepats också av herr Forssell, att en lag skall tränga ut i folkmedvetandet, skall reglera det levande livet och göras till hela folkets egendom. Han ville därmed gendriva påståendet och uppfattningen, att äktenskapslagen icke har till uppgift att reglera *alla* äktenskap, således även de normala, de mera lyckliga, utan har till sin huvudsakliga uppgift att träda in vid de tillfällen, då äktenskapet av en eller annan anledning hotar att brista.

Ja, jag vet nu icke, vad man menar med ett sådant uttryck, som att lagens uppgift skall vara att leva ute i folkmedvetandet och gripa in i folkets liv. Det är väl i alla fall på det viset, att det beror helt och hållet på vilka lagar det gäller. En del lagar ha den uppgiften; en del lagar ha den icke. Jag undrar, vad herr Forssell har för uppfattning om exempelvis konkurslagen. Menar han, att denna lag skall leva ute i folkmedvetandet och gripa in i folkets liv? Är det ej så, att konkurslagen är ett typiskt exempel på en lag, som träder till då förhållandena på ett visst område bli mer och mer ohållbara och då samhället har en skyldighet att ingripa för att främja andra eller tredje mans rätt? Så länge man lever under drägliga ekonomiska förhållanden, har man ej ringaste behov av konkurslagen, bryr man sig inte det ringaste om att se vad som står där. Först då det ekonomiska tillståndet hotar att gå sönder på ett eller annat sätt, får man intresse för lagen, och först då får lagen intresse för dem det gäller.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det anförda förhållandet är naturligtvis inte precis analogt med vad som rör äktenskapslagen. Men äktenskapslagens huvudsakligaste uppgift är dock och måste bli att försöka hela äktenskap, som hota att brista, och, då de redan hava gått över bristningspunkten, försöka att skipa rätt mellan makarna. Den gamla lagen har icke förmått, eller i varje fall förmår den icke längre fylla denna uppgift. Tvärtom har den gällande lagen genom bestämmelserna om mannens målsmanskap och förvaltningsrätt ofta hotat bidraga till hemmets söndring och upplösning, och målsmanskapet har genom den motsättning, vari det under senare årtionden kommit i förhållande till det allmänna rättsmedvetandet, blivit det på äktenskapet frätande skedvatten, varom herr Forssell talade.

Då jag för min del, inom utskotttet biträtt utskottsmajoritetens ståndpunkt, beror det således först och främst därpå, att den gällande rätten står i uppenbar strid mot rättsmedvetandet. Utvecklingen har för länge sedan gått den gällande rätten förbi. Men det beror också därpå, att jag har, såvitt jag förmått bedöma, funnit, att av alla hittills under överläggningen framkomna förslag, det föreliggande lagförslaget står i bästa överensstämmmelse med den under senare årtionden utbildade rättsåskådningen. Avskaffandet av mannens målsmanskap, reglering av förmögenhets-, äganderätts- och allmänna rättsförhållanden mellan makarna är ingenting annat än en inpassning i lagen av vad som redan i levande livet faktiskt gäller eller allmänt önskas.

Denna lag bör, i vad den nu avser att giva kvinnan ett större inflytande inom äktenskapet, ses icke blott som en frukt av den allmänna utvecklingen. Det har sagts, att detta lagförslag är ett uttryck för degeneration. Därom skall jag icke i detta sammanhang yttra mig. Det kan emellertid utav dem, som så betrakta förslaget, väl i alla fall icke bestridas, att förslaget dock är en frukt av den allmänna utvecklingen, och talet om degeneration beror därför på med vilka blickar man ser den väg, som denna utveckling har tagit. Men oavsett allting annat, oavsett att den allmänna utvecklingen på olika områden kräver, att hustrurna ställas lika berättigade med männen inom äktenskapet, så förefaller det mig, som om våra svenska kvinnor genom sina under generationer gjorda insatser ifråga om de svenska hemmens och det svenska samhällets bestånd med ära själva tillkämpat sig den plats, som lagförslaget nu vill giva dem, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr N i l s s o n i Vibberbo: Herr talman! Det är redan tillräckligt mycket sagt beträffande detta lagförslag, både vad gäller kritik och det erkännande, som kan givas åt detsamma. Och det är ingenting nytt att komma med eller något att betona, som icke förut blivit betonat, eller något att kritisera, som icke förut blivit kritiserat. Jag skall därför helt enkelt inskränka mig till att yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Rogberg.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Men innan jag lämnar ordet, vill jag säga ett annat ord. Det kanhända icke anses höra till saken, men jag kan ändå icke låta bli att i detta sammanhang säga det. Det är nämligen så, att jag icke kan anse det lämpligt, att så vidlyftiga lagförslag som det här föreliggande och flera andra komma så här brådstörtat över riksdagen till avgörande. Följden därav blir naturligtvis, att man icke hinner sätta sig in i saken så grundligt, som dess allvar fordrar. Det måste därför bli ett hastverk, och det är mot detta sätt att gå tillväga i så viktiga frågor, som jag vill uttala min protest.

Herr Hederstierna: Jag beklagar, att herr Forssell icke nu är här närvarande, men jag kan icke låta i protokollet stå oemotsagt hans försök att spela ut professor Ekeberg mot mig. Det vore ju ytterst beklagligt, om vi två, som äro varma anhängare av detta lagförslag, skulle ha ställt oss på en motsatt uppfattning beträffande huvudprincipen i förslaget. Jag sade, att denna blivande lag är inrättad för de äktenskap, som icke förlöpa normalt, där man icke lever lyckligt, utan där olyckliga förhållanden äro rådande, och att då måste man tillgripa lagens olika bestämmelser. Herr Forssell säger nu, att professor Ekeberg har en alldeles motsatt uppfattning, och för att visa det läste han upp en bit ur professor Ekebergs uppsats i denna fråga, där det står, att »den nu givna framställningen har avsett att visa, huru lagberedningen tänkt sig rättsförhållandet mellan makar ordnat i normala fall». Och han ville låta påskina, att det var således lagberedningens mening, att vad som står i lagen skulle alltid tillämpas. Men när man läser upp satsen närmare, förstår man, att det nu citerade hänför sig till den förmögenhetsordning, som lagberedningen här föreslagit och som står i motsats till de fall, då förord skall finnas. Men det har naturligtvis icke alls varit lagberedningens mening, att denna räkenskapsföring mellan makarna eller att de skola gå till domstol etc. skall var tillämpligt på de normala fallen. Och att professor Ekeberg har samma uppfattning som jag framgår så mycket mera av en artikel, som han haft i Aftonbladet den 20 februari, där han säger: »Det ligger i sakens natur, att makarna i det stora flertalet äktenskap inrätta sig på sitt eget vis och taga föga notis om giftermålsbalken. Så har det varit hittills och så kommer det nog alltid att förbli. Kan det verkligen beröra dem och deras äktenskapsmoral så illa, att lagen erbjuder olyckliga medmänniskor hjälp i nöden och söker stärka pliktkänslan i fall, där det väl behöves?»

Denna artikel har just nu på eftermiddagen kommit mig tillhanda. Men det visar ju att professor Ekeberg har precis samma uppfattning som jag beträffande det nya lagförslaget.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, 2:o) bifall till den av herr Rogberg avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o) godkännande av paragra-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

fen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Reuterskiöld vid paragrafen avgivna reservationen samt 4:o) avslag å såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition som de av utskottet i nu föreliggande utlåtande framlagda förslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 4:o) avgivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 5 kap. 1 § i första lagutskottets förevarande förslag till giftermålsbalk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition som utskottets förslag i utlåtandet nr 27.

Omröstningen utföll med 126 ja mot 26 nej; och hade kammaren alltså godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

Övriga delar av utskottets under punkten A) 1:o) upptagna förslag till giftermålsbalk.

1 och 2 Kap.

Godkändes.

3 Kap.

1—6 §§.

Godkändes.

7 §.

Enligt utskottets med Kungl. Maj:ts överensstämmande förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

7 §.

Äktenskapsbetyg må ej för trolovad utfärdas, med mindre samtycke därtill givits av den, med vilken äktenskapet skall ingås.

Den, som utfärdat äktenskapsbetyg, skall ombesörja, att kungörelse därom varder nästa söndag i kyrkan uppläst, varvid angives ej mindre bägge de trolovades fullständiga namn jämte yrke och hemvist än ock varest hinder mot äktenskapet må anmälas.

Har sådan kungörelse skett, må nytt äktenskapsbetyg ej utfärdas, förrän fyra månader förflutit från kungörandet eller, om lysning tillkommit, från sista lysningsdagen, med mindre den andra trolovade avlidit.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Vid denna paragraf hade reservation avgivits av herrar *Klefbeck, Leo* och *Söderberg*, vilka i anslutning till vad herr Klefbeck föreslagit i sin ovanberörda motion yrkat, att första stycket av paragrafen måtte utgå.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr Söderberg: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen av denna paragraf har utskottet också haft att behandla en motion från första kammaren, väckt av herr Klefbeck, däri det yrkats, att första stycket i denna paragraf skulle utgå ur lagen. Det stycket har följande lydelse: »Äktenskapsbetyg må ej för trolovad utfärdas, med mindre samtycke därtill givits av den, med vilken äktenskapet skall ingås.» Detta stadgande infördes ju som en nyhet i den år 1915 antagna lagen. Förut behandlades dessa ärenden på ett helt annat sätt.

Utskottet har icke velat vara med på strykandet av detta stycke. Man har motiverat detta huvudsakligast därmed, att man ansett, att när tjänstförrättande prästmannan skall i kyrkan kungöra, att sådant äktenskapsbetyg utfärdats för den mannen och den kvinnan, bör han också ha säkerhet för, att båda kontrahenterna och således icke bara mannen givit sitt samtycke till detta. Man menar, att det skulle ju kunna tänkas, att någon man av okynne för att skandalisera en kvinna eller av någon annan orsak toge ut ett sådant äktenskapsbetyg. Då har motionären påpekat, att under den korta tid, denna lag varit gällande, har den åstadkommit en hel del besvärligheter. Nu hoppas utskottet för sin del, att dessa besvärligheter skola övervinnas, då lagen blir äldre och mera känd. Det förefaller emellertid, som om man skulle kunna sätta i fråga, huruvida ett stadgande av denna art någon gång kommer att ingå i allmänna medvetandet. Det faller väl knappast någon man in, som icke läst lagen, innan han griper sig an med en sådan här uppgift, att han skall behöva ett intyg av den kvinna, med vilken han ämnar ingå äktenskap, för att för egen del få ett intyg, att han skall ingå äktenskap. Det är således knappast troligt, såvitt jag kan förstå, att detta någon gång kommer att införlivas med det allmänna rättsmedvetandet. Då återstår det skälet, att det skulle vara obehagligt för vederbörande prästmän att icke ha någon säkerhet för att båda kontrahenterna givit sitt samtycke i detta fall. Nu förhåller det sig ju så, att de, som äro mest angelägna om att få detta stadgande bort ur lagen, det är just prästmännen själva. Motionen är väckt av en av Stockholms kyrkoherdar, och jag har tillfrågat några prästmän, vilka allesammans förklarat, att de för sin del icke kunde se någon risk i att stryka det ifrågavarande stycket eller fruktade något obehag därav, men däremot ha samtliga förklarat, att denna

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

bestämmelse har åstadkommit åtskilligt obehag och trassel för vederbörande, som ha att för egen del på vederbörande pastorsexpedition avhämta sådant äktenskapsbetyg.

Då det sålunda enligt motionärens och reservanternas mening icke kan ske något obehag eller någon skada genom att detta första stycke i 7 § utgår, men det troligen även för framtiden kan för den stora allmänheten vålla åtskilligt obehag, om det står kvar, ha tre reservanter i utskottet menat, att detta stycke borde utgå.

Man har trott, att, om detta stadgande står kvar, skulle det samtidigt vara en garanti för att icke en man, ifall det skulle falla honom in att av en eller annan anledning vilja skandalisera en kvinna, skulle kunna gå och taga ut lysning utan hennes samtycke. Det förefaller knappast antagligt, att det skulle falla någon man in att av dessa anledningar gå och skaffa sig ett äktenskapsbetyg för sig själv och en kvinna, med vilken han icke ämnar ingå äktenskap, och skulle det i något fall ske, är det ju ofantligt lätt att leda i bevis, vem som åstadkommit detta, och har kvinnan genom den skandal, som möjligen skulle kunna bli följden, för sin del lidit skada, har hon väl också rätt att yrka ansvar härför. Bevisföringen blir, som sagt, tämligen lätt att åstadkomma.

Om någon vill nå ett sådant resultat, är det ju effektivare att använda ett annat sätt, som verkligen också någon gång använts, nämligen att annonsera i tidningarna, och i det fallet är det ju omöjligt att komma åt vederbörande part.

På dessa skäl, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den av herr Klefbeck m. fl. avgivna reservationen.

Herr Hederstierna: Herr talman! Som den föregående ärade talaren nyss själv anmärkte, är detta icke ett nytt stadgande utan det är ett stadgande, som står kvar från stadgandets lydelse, sådana dessa kapitel av nya giftermålsbalken av riksdagen antogos 1915. Då infördes ju äktenskapsbetyget — det fanns ju icke förut — och det stadgades, att en man icke skulle kunna utfå sådant äktenskapsbetyg utan att han visade, att han hade sin blivande hustrus samtycke därtill. Anledningen varför man fordrade det, är naturligtvis den, att innan statens organ utfärda en offentlig handling, som skulle innehålla, att denne man, som begärt äktenskapsbetyg för att ingå äktenskap med en viss kvinna, oförhindrad att ingå äktenskap, vill man vara förvissad om att kvinnan verkligen är med om detta blivande äktenskap. Att man anser sig böra hava en sådan förvissning, måste nog anses vara befogat. Man ser ju icke så sällan annonser i tidningarna om förlovningar, där sedermera åtminstone en av kontrahenterna på det bestämdaste förklarar, att hon icke alls varit med om en förlovning med mannen i fråga. Det är ju mycket beklagligt, att sådant kan äga rum, men ännu mera bekagligt vore det väl, om staten genom sina egna organ skulle medverka till en sådan skandalisering av en kvinna.

Nu säges det, att det medför ett sådant besvär att anskaffa kvinnans samtycke. Jag har svårt att förstå, att det skall vara så besvärligt. Prästen behöver ju icke alls fordra, att kvinnan infinner sig på expeditionen, utan om den blivande äkta mannen kommer ensam, kan prästen säga till honom: »Ni får lov att be, att er fästmö skickar hit ett intyg om att hon är med om det här äktenskapsbetygets utfärdande, så möter det inget hinder.» Kvinnan behöver således icke alls infinna sig, och det behöver icke alls gå formellt till. Så vitt jag kan förstå, behöver det icke dröja länge, förr än folk, som skola gifta sig, få klart för sig, att, skall man begära äktenskapsbetyg, så får man lov att ha kvinnans samtycke. Lagen har i detta fall endast verkat i fyra år, men om den får verka några år till, lär det väl kunna bli kunnigt för allmänheten, och jag kan icke förstå annat, än att det är med god ordning överensstämmande, att man fodrar båda parternas samtycke, innan man utfärdar ett äktenskapsbetyg.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets formulering av den ifrågavarande paragrafen.

Herr Hallén: Herr talman, mina herrar! I anledning av det anförande, som nyss hölls av en representant på Stockholmslänsbänken, skall jag be att med några korta ord få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av min ärade ämbetsbroder i första kammaren, herr Klefbeck.

Att denna föreskrift om att en person för att utfå äktenskapsbetyg skall förete ett skriftligt intyg ifrån vederbörande kvinna, med vilken han ämnar gifta sig, verkligen har förorsakat åtskilliga olägenheter kan väl knappast bestridas. Trots den — det erkänner jag gärna — relativt ringa praktiska erfarenhet, som jag haft på den pastorsexpedition, som jag förestått, har det likväl sedan denna lag stiftades visat sig åtskilliga sådana. Av alla de män, som vänt sig till mig för att utfå äktenskapsbetyg, har det aldrig fallit någon in att även förete skriftligt intyg från vederbörande kvinna. Den sökande har nämligen resonerat så, att de aldrig anse sig kunna bli föremål för någon misstanke att använda denna rätt på något illojalt sätt, ty den man, som skulle vilja utan kvinnans medgivande försöka utfå äktenskapsbetyg, han skulle därmed ingenting vinna, möjligen skulle han, som någon förut här sagt, kunna skandalisera henne eller ställa henne i en brydsam situation genom att det kungjordes i hans hemförsamling, att han ämnade taga ut lysning med henne i hennes hemförsamling. Därmed vinner han emellertid ingenting utan tillfogar sig endast själv en viss nackdel, därför att det dröjer en viss tid, innan han kan uttaga äkta äktenskapsbetyg i syfte att gifta sig med den, med vilken han verkligen tänker gifta sig. Sålunda, de illojala bevekelsegrunder, en man skulle kunna ha för att företaga något sådant, som man här misstänker, te sig verkligen synnerligen illusoriska. Jag kan också nämna, att jag vet åtskilliga av mina ämbetsbröder, som till en början icke ens observerat denna föreskrift,

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

därför att man tyckte, att det föll sig så självfallet, att det vore otänkbart, att en man skulle kunna mot vederbörande kvinnas vilja och samtycke företaga sig något sådant som detta. Den vinst, man därigenom kan nå, måste te sig synnerligen imaginär.

Jag vill för övrigt säga, att min praktiska erfarenhet av sådana här saker tyder på att över huvud taget de rent formella förpliktelser, som måste uppfyllas för att utfå lysning, äro av tämligen invecklad natur. Vi veta allesammans, att den s. k. äktenskapsförsäkran, som innehåller intyg om frihet från vissa s. k. äktenskapshinder, redan den lägger åtskilliga hinder i vägen för att omedelbart utfå lysning. Det händer ofta, att t. ex. mannen kommer med skriftligt intyg ifrån kvinnan, och ingendera har en aning om att det behöves en sådan försäkran angående frihet från vissa äktenskapshinder. Vi veta ju allesammans, vad det innebär, det minnas vi från den debatt, som ägde rum, då äktenskapslagen antogs: frihet från vissa sjukdomar etc. Redan denna försummelse kan ofta vålla ganska olägliga hinder för dem, som ämna gifta sig, och uppenbart är att reservanterna ha rätt i att det kan uppstå en stundom ganska otjänlig och olämplig tidsspillan ned att utfå lysning i kvinnans hemförsamling, om man måste iakttaga denna formalitet. Jag tror därför, att reservanterna äro på rätt väg, då de mena, att man bör med fullt förtroende kunna överlämna åt vederbörande man att uttaga äktenskapsbetyg på detta enklare sätt, utan att ha kvinnans vare sig muntliga eller skriftliga samtycke, ty jag säger än en gång, att den vinst, man kan uppnå, är imaginär och illusorisk.

Vad skulle det tjäna till att försöka ställa kvinnan i förlägenhet eller bryderi? Hon kan ju sedermera genom en notis i tidningarna eller på annat sätt förklara alltsammans om det skulle inträffa, att mannen bakom hennes rygg begärt äktenskapsbetyg för lysning med henne. Det är klart, att den slutliga och definitiva skammen faller på mannen, så att hela det syfte, han skulle vinna, blir totalt förfelat. Syftet att ställa henne i bryderi vinner han ju icke, ty den, som slutligen förlorar, blir ju den man, som tillgripit ett så meningslöst och för honom själv skymfligt förfarande; och jag vill också säga, att en man knappast på grund av illvilja mot en kvinna skulle handla på detta sätt. Ty om en person utan en kvinnas samtycke begär, att ett äktenskapsbetyg skall utfärdas rörande blivande äktenskap med henne i en annan församling, utesluter detta icke, att hon har rätt att tillsammans med en annan man uttaga lysning i laga ordning. Han kan således i rättsligt avseende icke tillfoga henne den ringaste skada. Däremot är det så, som reservanterna säga, att för ett par, som verkligen önska inom en snar tid utfå lysning, kan bestämmelsen ur rent praktisk synpunkt vålla åtskillig tidsspillan och åtskilligt besvär och därför anser jag, att det skydd såväl för vederbörande prästerskap som för vederbörande kvinna, som den hittillsvarande formuleringen av detta lagställe avser att bereda, icke är behövligt, utan att de rent praktiska förhållandena erbjuda tillräcklig garanti därför. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den av herr Klefbeck m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Då två av mina partivänner här yrkat bifall till reservationen, har jag däremot begärt ordet för att få yrka bifall till utskottets hemställan. I 3 kap. av denna lag talas om lysning, och i 2 § heter det, att, är mannen kyrkobokförd i annan svensk församling än i 1 § sägs, skall han, då lysning sökes, förete intyg om vad kyrkoböckerna i hans hemförsamling innehålla angående hans behörighet att ingå äktenskap. Det är det s. k. äktenskapsbetyget.

Sedan ha vi § 7, som vi nu här tala om, i vilken reservanterna begära en ändring, där det i första stycket säges: »Äktenskapsbetyg må ej för trolovad utfärdas, med mindre samtycke därtill givits av den, med vilken äktenskapet skall ingås.» Om denna paragraf hade varit ny, skulle jag i någon mån förstått, att man nu riktade sig mot densamma, men att man nu riktar sig emot den endast på grund av att det förekommit något eller några fall, där det visat sig, att denna paragrafs innehåll icke varit känt för alla, som skulle ingå äktenskap, det har jag litet svårt att förstå. Vore det icke mera invecklat och svårt att få reda på vad äktenskapslagen innehåller än i detta fall, då skulle det vara väl beställt. Jag tycker verkligen, att det bör vara, om jag så får säga, i ordningens intresse att den man, som skall uttaga äktenskapsbetyg, som ju sedan nästa söndag skall kungöras ifrån predikstolen, bör ha kvinnans medgivande, innan en sådan kungörelse får ske Om det också nu förekommit i något fall, att de icke haft kännedom om denna bestämmelse, har man väl dock anledning att tro, att när lagen varat något eller några år till, allt flera och till sist alla komma att ha kännedom om bestämmelsen. Då försvinna de praktiska olägenheter, som nu sagts föreligga.

Jag tycker, att alla skäl tala för att den bestämmelse, som här är inskriven i 7 §, bör stå kvar, och jag ber därför att få yrka bifall till densamma.

Herr Söderberg: Herr talman! Herr Lindqvist i Kosta säger, att, om det nu varit fråga om att införa denna bestämmelse som ny, då skulle han kunnat förstå, om man velat gå den väg, som reservanterna föreslagit. Om det är så, att man vid införandet av en lag får med något, som vid lagens praktiska tillämpning visar sig icke vara av någon betydelse men vålla åtskilligt besvär, då är det ju icke så förvånansvärt, om det sökes ett lämpligt tillfälle att avlägsna denna olägenhet. Detta lämpliga tillfälle anses av reservanterna föreligga just nu; det är därför, som motionen kommit till och det är därför, som reservanterna gått med på densamma.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Undén: Herr talman! Äktenskapsbetyget infördes ju 1915 i syfte att komplettera lysningsförfarandet. Detta ansågs vara ofullständigt ur den synpunkten, att kungörelse skedde endast i kvinnans hemort,

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

icke i mannens, ifall han icke hade samma hemort som hon. Då man bestämt, att uttagandet av äktenskapsbetyg skall kungöras i kyrkorna med angivande av båda kontrahenternas namn och att de ämna ingå äktenskap, fick ju faktiskt denna kungörelse ungefär samma karaktär som själva lysningen, och beträffande lysningens uttagande är det ingen talare, som påyrkat, att det skall få ske utan att bägge kontrahenternas samtyckt.

Då tycker jag, det är full konsekvens i att även denna kungörelse i mannens hemort, som har ungefär samma karaktär, som lysningen, får ske först efter det att bägge parterna visats ha samtyckt till den.

Jag kan förstå, att för en pastor, som sitter på en expedition och utfärdar äktenskapsbetyg varje dag, det förefaller att vara en så enkel åtgärd, att man icke bör ha några vidare formaliteter för den, men för de enskilda kontrahenterna inträffar det ju i regel bara en gång i deras liv, att de taga ut äktenskapsbetyg, och då tycker jag icke, det är en alltför stor formalitet, att mannen skall visa upp ett brev från fästmön, som utvisar, att hon är med om att de skola ingå äktenskap.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning samt vidare på godkännande av samma förslag med den ändring däri, som innefattades i den vid paragrafen fogade reservationen; och godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

8 §; överskriften till 3 Kap.; 4 Kap.

Godkändes.

5 Kap.

För *2 §* hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

2 §.

Makarna äro pliktiga att, var efter sin förmåga, genom tillskott av penningar, verksamhet i hemmet eller annorledes bidraga till att bereda familjen det underhåll, som med avseende å makarnas villkor må anses tillbörligt. Till familjens underhåll skall räknas vad som erfordras för den gemensamma hushållningen och barnens uppfostran samt för tillgodoseende av vardera makens särskilda behov.

I fråga om denna paragraf hade reservation avgivits av herr *Reuterskiöld*, som hemställt, att åt paragrafen måtte givas denna avfattning:

2 §.

För hustru och hem är mannen försörjningspliktig; vare dock hustrun, där hon har egna medel, skyldig att efter sin förmåga bidraga till underhållet. För hemmets vård och bestånd äro makarna

ansvariga en för båda och båda för en. Är mannen till försörjning oförmögen, träde hustrun i hans ställe, där hon är därtill i stånd.

Ang. ny gif termålsbalk m. m. (Forts.)

Paragrafen föredrogs. Därefter yttrade:

Herr Welin: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den av herr Reuterskiöld avgivna reservationen.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Jag skulle kunnat inskränka mig att gentemot herr Welin hänvisa till vad som sagts i den allmänna diskussionen i ämnet, men jag kan ej motstå frestelsen att fästa uppmärksamheten på den högst besynnerliga formulering herr Reuterskiöld ville ge åt svensk lag.

Herr Reuterskiöld föreslår att nu föredragna paragrafen skall få följande lydelse:

»För hustru och hem är mannen försörjningspliktig; vare dock hustrun, där hon har egna medel, skyldig att efter sin förmåga bidraga till underhållet. För hemmets vård och bestånd äro makarna ansvariga en för båda och båda för en. Är mannen till försörjning oförmögen, träde hustrun i hans ställe, där hon är därtill i stånd.»

Här är till en början att märka, att reservanten föreslår, att mannen skall vara försörjningspliktig icke *gentemot* hustrun utan *för* hustrun, ett uttryck som jag tror icke vunnit burskap i det svenska språket ännu så länge. Vidare sägs det, att mannen skall vara försörjningspliktig *för hemmet*, pliktig att försörja hemmet. Det är också, såvitt jag kan förstå, en underlig formulering. Man talar om att försörja hustru och barn, men att tala om att »försörja hemmet» torde vara en nyhet.

Så säger herr Reuterskiöld vidare, att mannen och hustrun skola vara en för båda och båda för en — han säger icke gentemot vem — ansvariga för hemmets vård och bestånd, sedan han förut talat om, att mannen är skyldig att svara för hemmets underhåll. Jag har icke riktigt klart för mig skillnaden mellan hemmets underhåll och hemmets bestånd. Han har i alla fall i den allmänna motiveringen skilt mellan två olika slag av äktenskap, hemäktenskapet och det fria äktenskapet. Hemäktenskapet skulle just utmärkas av att mannen sköter den yttre förvärvsverksamheten, medan hustrun däremot svarar för hemmets vård och skötsel. Men enligt denna formulering skulle mannen jämte hustrun bli solidariskt ansvariga för hemmets vård och bestånd, d. v. s. denna formulering står, såvitt jag kan se, i rak strid med de allmänna principer, som reservanten utvecklar i sin reservation. Om det ena lägges till det andra, tror jag det icke vara för mycket sagt, att herr Reuterskiölds formulering är ett verkligt monstrum i fråga om lagskrivning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

3—5 §§.

Godkändes.

6 §.

Enligt utskottets med Kungl. Maj:ts överensstämmande förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

6 §.

Har ena maken under ett kalenderår för familjens tillbörliga underhåll haft utgifter, som uppenbarligen överstiga vad enligt 2 § ålegat honom för underhållet tillskjuta, äge han, om ej annat avtalats eller med hänsyn till omständigheterna får antagas vara avsett, av andra maken utfå ersättning för vad av sagda utgifter må anses belöpa på denne.

Talan om ersättning må ej väckas, sedan ett år förflutit efter kalenderårets utgång.

Rätt till ersättning må ej göras gällande av annan än den ersättningsberättigade själv, ej heller i den ersättningsskyldiges konkurs.

Uti en vid denna paragraf avgiven reservation hade greve *Spens* yrkat, att paragrafen måtte utgå.

I nämnda reservation hade herrar *Pettersson* i Bjälbo och *Rogberg* instämt.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr Forssell: Herr talman! Under förmiddagens debatt tillät jag mig framhålla, att den föreslagna äktenskapslagen borde bedömas efter alldeles samma metoder, enligt vilka man bedömer den gamla. Den gamla har man icke bedömt efter de lyckliga äktenskap, som funnits under den, och alltså borde man icke heller bedöma den nya efter de möjligheter till lycka, som kunde skapas under densamma. Man har bedömt den gamla lagen efter dess yttersta konsekvenser, och därför borde man också bedöma den nya efter dess yttersta konsekvenser. Här stå vi nu inför en sådan paragraf, som i sin tillämpning kan medföra konsekvenser av det mest betänkliga slag, och det är av sådana skäl, som jag för min del vill yrka avslag å denna paragraf och bifall till den av greve Spens avgivna reservationen.

I sammanhang med mina allmänna reflexioner över lagens karaktär och de normer, som man borde rätta sig efter vid lagens bedömande, tillät jag mig påstå, att det skulle bestå ett motsatsförhållande emellan herr Birger Ekeberg och herr Hederstierna i en ganska väsentlig fråga, nämligen huruvida den nya lagen skulle anses reglerande för normala fall eller anses vara tämligen irrelevant för det normala äktenskapet. Herr Ekeberg har meddelat mig, att ett sådant motsatsförhållande mellan honom och herr Hederstierna icke

existerar, och herr Ekeberg har tillika upplyst mig om något, som jag icke visste förut, nämligen att han i en tidningsartikel uttalat alldeles samma mening som herr Hederstierna. Till denna upplysning, som jag ansett mig skyldig att bringa till kammarens kännedom, efter jag fått höra, att herr Hederstierna redan förut sagt det till protokollet, till denna upplysning måste jag dock tillägga, att jag för min del bestämt gör gällande, att det av mig inför kammaren upplästa citatet förekommer i ett sådant sammanhang och är formulerat i sådana ordalag, att missförståndet måste anses vara synnerligen förklarligt. Jag hänvisar kammaren till den utdelade broschyren sid. 22. Jag vill i detta sammanhang tillåta mig att upplysa, att även om alltså herr Ekeberg och herr Hederstierna befinna sig på samma linje ifråga om värdesättandet och bedömandet av lagens inflytande på det normala äktenskapet, även om så är förhållandet, har jag dock under debatten om denna lags innebörd dragit mig till minnes ett ganska betydelsefullt yttrande, som jag måste be att få foga till protokollet vid denna detaljdebatt om rättsförhållandet emellan makar.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

I tidningspressen har nämligen förekommit en serie artiklar om lagen av en mycket uppmärksammad man, och i en av dessa tidningsartiklar heter det bland annat: »Intet förslag har på årtionden framkommit, som avser att ingripa så djupt i vårt folks hemliv och i familjernas sammanlevnad som den för 1920 års riksdag framlagda nya giftermålsbalken. När den en gång trätt i verksamhet, *skall varenda familj i vårt land få känning av dess verkningar*. Förhållanden inom äktenskapet, som vila på åskådningar och institutioner sedan hedenhös, skola i viktiga avseenden omregleras eller radikalt omskapas.» Detta uttalande synes mig verkligen vittna om en uppfattning, som ingalunda är överensstämmande med den uppfattning som anser, att lagen skulle förbliva skäligen irrelevant för det normala äktenskapslivet. Den man, som fällt dessa ord, är som sagt en man, som intagit en ganska uppmärksammad plats i vårt offentliga liv. Han har tillhört vänsterblockets ministär, och efter sin avgång från denna har han ägnat sig åt publicistisk verksamhet, vid vilken han även skrivit dessa artiklar som jag åsyftar. Som herrarna, vilka naturligtvis noga försökt sätta sig in i diskussionen om äktenskapslagen väl veta, syftar jag självfallet på herr Värner Rydén.

Jag vill ytterligare till belysande av denna lagparagrafs innebörd lämna kammaren en upplysning, som jag har från mina studier som tidningsman av den danska pressen. Denna paragraf har ju ventilerats i folketinget i de tre läsningar som där förevarit. Denna paragraf om avräkning antogs i första läsningen vid folketinget med ganska stor majoritet, men sedan började vid närmare eftertanke sympatierna för paragrafen så småningom att dala ned mot nollpunkten. Vid andra läsningen antogs denna lag med två rösters majoritet, och i tredje läsningen avslogs paragrafen. För den händelse vi här i landet genom Kungl. Maj:ts nådiga försorg hade haft tillfälle att litet mera sätta oss in i denna lags innebörd, är det icke så alldeles otroligt, att även det svenska folket skulle kunnat visa en liknande förmåga av omdöme och av värdesättning av vad denna paragraf kom-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

mer att betyda för, som herr Rydén sade, *varenda familj i vårt land.* Det, som inträffat i Danmark, borde väl ändå för oss vara ett memento. Det är ju — åtminstone har man hört så från vänsterblockets sida — varit ett ideal att åstadkomma en skandinavisk samlagstiftning på detta område. Då man finner sådana tendenser i Danmark, borde väl ändå de, som vilja åstadkomma en sådan gemensamhet på den skandinaviska lagstiftningens område, ställa sig ganska betänksamma gentemot denna paragraf mot vilken så stora betänkligheter yppats i Danmark.

Med anledning av vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av greve Spens avgivna reservationen.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Jag har inom lagutskottet biträtt den av greve Spens med flera avgivna reservationen.

Denna paragraf ordnar ju regressrätten makar emellan. Meningen är den, att, om en av makarna, exempelvis mannen, använder sina inkomster till annat än familjens underhåll och därigenom nödgar hustrun att kanske ensam arbeta för familjen, nödgar henne att använda sina besparingar, sitt hela kapital för familjens underhåll, då skall hustrun enligt denna paragraf kunna genom avräkning med mannen få tillbaka, vad hon givit ut för mycket. Dock skall hon vara skyldig att föra talan inom ett år. Man kan ju icke säga annat, än att innebörden i denna paragraf är riktig och rätt, och den är säkerligen värdefull för henne, icke minst vid äktenskapsupplösning, vid utmätning för gäld och så vidare. Men det är att märka, att även om icke denna paragraf funnes här, så funnes ändå regressrätten kvar och funnes i större utsträckning, d. v. s. den vore då icke begränsad till ett år, utan den skulle kunna gå tillbaka i tiden hur långt som helst. Således är denna paragraf icke behövlig ifråga om regressrätten, och vad som gör denna paragraf för mig så synnerligen osympatisk, är, att lagen här ger en direkt och klar anvisning till makarna att hålla sådan avräkning med varandra varje år. Jag är mycket rädd för den psykologiska verkan en sådan paragraf skall få, ty den kan i många, många fall väcka björnen, som sover. Den kan i många fall inleda en praxis inom många äktenskap, att makarna på det sättet hålla liksom bokslut med varandra en gång om året, och var och en förstår ju, vilken källa till slitningar och misshälligheter detta kan bli.

I det stora hela taget torde denna regressrätt icke vara av så synnerligt stort värde. Särskilt när det gäller lång tid tillbaka och även i fråga om den årliga regressrätten torde bevissvårigheterna bliva synnerligen stora. Därför kan jag för min del icke inse, vad vi skulle ha för nytta av denna paragraf, under det att jag har alldeles klart för mig, att den psykologiskt skulle komma att verka synnerligen ofördelaktigt och inleda en praxis i den riktning jag här omnämnt.

Under sådana förhållanden, herr talman, vill jag biträda den

reservation, som jag förut biträtt i utskottet och som är avgiven av greve Spens.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Den nya giftermålsbalken söker att så rättvist som möjligt fördela underhållsskyldigheten mellan äkta makar. Regeln härom finnes i 2 § av detta kapitel. Nu kan det hända, att den ena maken kan komma att få betala mera för det gemensamma underhållet än som rätteligen skulle belöpa på honom. Det kan hända, att den ena maken har sina medel lättare tillgängliga, har dem insatta på bankräkning till exempel, så att det när utgiften skall göras, faller sig lättare för denna make att göra utgiften. Eller det kan hända, att den andre maken försummar sin skyldighet i detta avseende. Så kan det slutligen inträffa, att en borgenär, som har en fordran, för vilken bägge makarna gemensamt svara, söker ut denna fordran hos den ena av dem och att denna blir dömd att betala, oaktat även den andra är ansvarig för skulden. Om nu den ena maken frivilligt eller nödtvunget på grund av domstols eller myndighets utslag gör en utbetalning, för vilken den andra borde vara ansvarig, förefaller det mig åtminstone ganska rimligt, att den make, som således fått betala för mycket, beredes möjlighet till ersättning, och med den nya ordning, som genom den nya giftermålsbalken skapas, blir det möjligt, att i sådant fall bereda ersättning åt den därtill berättigade genom en avräkning mellan makarna under bestående äktenskap och med bibehållande av deras egendomsgemenskap. Det är just vad man avsett med den nu föredragna 6 §. Häremot ha nu åtskilliga av utskottets ledamöter uttalat betänkligheter. Jag vill ingalunda förneka, att det kan finnas fog för dessa betänkligheter, man har onekligen skäl att se till, att icke en sådan anordning som den föreslagna leder till husliga tvister eller att ena maken i onödan drager den andra inför domstol. Men jag vill emot det som i detta avseende är sagt fästa uppmärksamheten på, att de som skrivit denna lag ingalunda varit blinda för denna sida av saken. Därför har rätten att få ersättning av den andra maken i dylika fall ingalunda stadgats generellt utan endast med ganska vittgående inskränkningar.

Sålunda har lagen till en början stadgat, att ersättning icke skall utgå i de fall, då man på grund av omständigheterna kan antaga, att det icke varit avsett, att någon ersättning skall komma i fråga. Om man nämligen tänker på förhållandena i allmänhet, så är det klart, att i många fall den make, som på det sättet betalt en utgift för den andra icke har någon tanke på att få ersättning därför.

Vidare har lagen icke velat, att den ena maken skall gå till rätta med den andra i fråga om småsaker, och därför heter det, att ett avräkningsförfarande skall endast komma i fråga, när ena maken haft utgifter för det gemensamma boet etc., som *uppenbarligen överstiga* vad som rätteligen bort belöpa på denne, — småsaker således undantagna.

Vidare har lagen också gjort den mycket riktiga inskränkningen, att en sådan ersättningsrätt skall komma i fråga endast ifall ena

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

maken under ett år i ifrågavarande avseende haft *kontanta utgifter*, som uppenbarligen överstiga vad som å honom bort belöpa.

Så till allra sist, för att icke i onödan ge anledning till tvister och för att icke gamla saker skola kunna röras upp, har det föreskrivits en ganska kort preskriptionstid för dylika ersättningskrav, då de för att vinna avseende måste göras gällande inom kalenderåret efter det, under vilket utgiften gjorts. Med hänsyn till alla dessa inskränkningar och försiktighetsmått tror jag verkligen, att de farhågor, som uttalats för att bestämmelsen skulle kunna missbrukas, icke äro så synnerligen väl grundade. Om det verkligen i något äktenskap skulle bliva misshälligheter och därvid denna lagparagraf skulle komma att dragas fram, vill jag hemställa till herrarna, om det icke vore antagligt, att själva grunden till sådana misshälligheter skulle vara att söka däri, att den ena maken ansåge sig i själva verket hava fått betala mera än vad han rätteligen bort, och icke däri, att lagen stadgat att för sådan händelse under vissa omständigheter ersättning skulle kunna beredas.

För övrigt, när man med sådan skärpa som exempelvis herr Forssell uttalar sig mot denna bestämmelse och talar om att man vill göra hustrun till mannens revisor, skjuter man betydligt över målet, ty det lärer nog vara så redan i den nu gällande lagstiftningen, att man har bestämmelser, som äga ganska starkt släkttycke med denna. Det är icke någon absolut nyhet, som här ifrågasättes, ehuru formen för denna bestämmelse är annorlunda. Vi hava nämligen sedan år 1898 en lag om boskillnad, där det heter bland annat: »Hustrun äge ock vinna boskillnad i det fall att — — — hustruns enskilda egendom eller ock samfälld egendom, varöver hon ägde råda, utan hennes samtycke blivit till betalning för gäld, för vilken hennes enskilda egendom ej bort svara, använd eller för sådan gäld utmätt eller pantsatt, eller och mannen annorledes obehörigen förfogat över sådan egendom.» Likaså har hon rätt till boskillnad i det fall, att »mannen belastat boet med gäld utan motsvarig nytta eller eljest vanvårdat eller försummat boets angelägenheter». I sådana fall har hustrun rätt till boskillnad, och det innebär, att boet delas upp mellan makarna, och att det företages en generell uppgörelse av deras ekonomiska förhållanden. Det är i själva verket samma tanke, som ligger till grund för denna bestämmelse i nu gällande lagstiftning, som för den bestämmelse, varom nu är fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hederstierna: Gent emot herr Forssell vill jag bara säga, att det var visserligen denna paragraf, som väckte motstånd i Danmark, och som t. o. m. avslogs vid någon läsning, men huvudstriden i Danmark gäller — om jag är riktigt underrättad — huruvida civilt eller kyrkligt äktenskap skall införas. De delarna av lagen antogos av oss 1915. De ha icke varit före ännu i Danmark till antagande, och där strider man så mycket just omkring frågan om kyrkligt eller civilt äktenskap. Men jag vet icke, huruvida kring denna paragraf, som här är fråga om, stridens vågor gå så högt.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Varför jag emellertid begärde ordet var att jag i anledning av vad utskottets ordförande sagt vill framkalla, att varför det är, såvitt jag kan förstå, så nödvändigt att införa denna paragraf — ingen kan finna denna paragraf mera otrevlig än jag — är, att om den icke funnes skulle det premiera den försumlige maken, som icke lämnar något underhåll till familjens uppehälle, utan lägger armarna i kors. Om man antager, att detta är mannen, så blir det den stackars hustrun, som kanske på grund av sitt arbete fått några sparpenningar eller på annat sätt sparat ihop, som måste för att icke boet skall gå alldeles omkull och familjen svälta ihjäl, blir tvungen att av sin arbetsförtjänst taga de medel hon har till hushållet. Funnes nu icke denna paragraf, skulle hon icke kunna av mannen utkräva ersättning för detta, och mannen skulle lägga armarna i kors, och det vore att fullständigt premiera en försumlig make. Det är mycket möjligt, att hon föredrager, att äktenskapet bliver upplöst, men jag kan icke se, huru hon dessförinnan utan denna paragraf skulle kunna få ut något av den försumlige maken. Därför synes mig hela denna anordning alldeles nödvändig.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf, dels ock på bifall till den av greve Spens vid paragrafen avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Persson i Fritorp, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 5 kap. 6 § i första lagutskottets förevarande förslag till giftermålsbalk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i avseende å denna § av greve Spens avgivna reservationen.

Voteringen utvisade 110 ja mot 49 nej; vadan kammaren godkänt paragrafen.

7—11 §§.

Godkändes.

12 § skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag lyda sålunda:

12 §.

En var av makarna äge att med förpliktande verkan jämväl för

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

den andre ingå sådana rättshandlingar för den dagliga hushållningen eller för barnens uppfostran, som sedvanligen företagas för sådant ändamål. Enahanda behörighet tillkomme hustrun i fråga om sedvanliga rättshandlingar för tillgodoseende av hennes särskilda behov. Rättshandlingen skall anses vara ingången i syfte att förplikta jämväl andra maken, såvida ej annat framgår av omständigheterna.

Rättshandling varom i första stycket sägs, vare ej förpliktande för andra maken, om den, med vilken rättshandlingen slöts, insåg eller bort inse, att det, som anskaffades genom rättshandlingen, ej var erforderligt.

Vad sålunda är stadgat skall ej äga tillämpning, om makarna på grund av söndring leva åtskilda.

Utskottet föreslog, att åt paragrafen skulle givas denna avfattning:

12 §.

En var av makarna äge att för den dagliga hushållningen, barnens uppfostran eller sina särskilda behov med förpliktande verkan jämväl för andra maken ingå sådana rättshandlingar, som sedvanligen företagas för dessa ändamål. Rättshandlingen skall anses vara ingången i syfte att förplikta jämväl andra maken, såvida ej annat framgår av omständigheterna.

Rättshandling, varom i första stycket sägs, vare ej förpliktande för andra maken, om den, med vilken rättshandlingen slöts, insåg eller bort inse, att det, som anskaffades genom rättshandlingen, ej var erforderligt.

Vad sålunda är stadgat skall ej äga tillämpning, om makarna på grund av söndring leva åtskilda.

Vid förevarande paragraf voro fogade reservationer:

av herrar *Rogberg, Alexanderson* och *Hederstierna*, vilka hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat;

av herr *Reuterskiöld*, som föreslagit viss ändrad lydelse av paragrafen; samt

av herr *Pettersson* i Bjälbo, som yrkat, att i paragrafen orden »eller sina särskilda behov» måtte utgå.

Sedan paragrafen föredragits, yttrade:

Herr Hederstierna: Rörande denna paragraf finnas tre olika meningar. Kungl. Maj:t har föreslagit att båda makarna äga »att med förpliktande verkan jämväl för den andre ingå sådana rättshandlingar för den dagliga hushållningen eller för barnens uppfostran, som sedvanligen företagas för sådant ändamål». Att något sådant bör stadgas, äro vi alla överens om. Den gäld, som ena maken ikläder sig för den dagliga hushållningen och för barnens uppfostran i den mån det sedvanligen brukas, skall också den andra maken svara för. Sedan är det emellertid något, som kallas makarnas

särskilda behov. Här har Kungl. Maj:t föreslagit att, om en hustru sätter sig i skuld för tillgodoseende av sitt personliga särskilda behov, skall också mannen vara pliktig att betala den gälden. Utskottet däremot anser, att principen kräver, att icke blott mannen blir skyldig betala den gäld hustrun ikläder sig för sina särskilda behov, utan även hustrun blir ansvarig för den gäld, mannen gör för tillfredsställande av sina särskilda behov. Sedan finns det en tredje åsikt, som representeras av herr Pettersson i Bjälbo m. fl., vilken anser däremot, att ingendera maken har rätt att, när det gäller den ene eller andres särskilda behov, ikläda den andre maken några förpliktelser. Kammaren har sålunda här att välja mellan tre olika meningar.

Den strängaste meningen representeras naturligtvis av herr Pettersson i Bjälbo. Han säger, att när det gäller de särskilda behoven, får man icke förplikta den andre utan var och en får svara för sina behov, får svara för den gäld han gör för att tillfredsställa sitt behov. Mot detta skulle jag vilja säga, att det innebär en stor inskränkning i nu gällande rättsuppfattning och säkerligen även i nu gällande lagtillämpning. Om en hustru går ut och handlar i en butik samt köper upp varor för sitt behov, strumpor eller en kappa, kommer nog domstolen numera att alltid därför även förplikta mannen att betala den kappan eller de strumporna. Så var icke förhållandet ännu för 20 år sedan. Då voro domstolarna ganska stränga i ett sådant fall, så att om en hustru gick och iklädde sig gäld även för ett sådant behov, som här är fråga om, kunde icke mannen förpliktas betala. Men numera är det nog så, att domstolarnas uppfattning icke är sådan.

Om man nu skulle följa herr Pettersson i Bjälbo, skulle det bli att stryka ett streck över en praxis, som hittills har kommit att äta sig fast i detta avseende. En hustru skulle då icke kunna gå in i en butik och köpa något för sitt behov — för såvitt icke handlanden skulle kunna lita på hennes egen förmögenhet och då är det skäligen likgiltigt. Men vanligtvis är det ju mannen som har pengarna eller inkomsten till sitt förfogande och handlanden skulle då icke våga ge henne strumpor eller en kappa utan att hon komme med sin man eller med intyg från honom, att hon fick sätta sig i skuld för vad hon köpte. Jag tror, att detta skulle vara ett svårt ingrepp i vad som numera är praxis, och att det skulle vålla mycket obehag för såväl familjerna som för handlandena.

Slutligen har man den andra motsatta åsikten, nämligen utskottets åsikt, att icke blott för vad hustrun gör i det avseendet får mannen svara utan även att mannen kan ikläda hustrun gäld på samma sätt. När mannen ikläder sig gäld för tillfredsställande av sina behov, skulle även hustrun svara för den. En sådan åsikt kan jag icke gå med på. Hustruns särskilda behov sträcka sig allmänt taget icke över det vanliga måttet; och skulle en man vara nog olycklig att ha en hustru, som i det hänseendet vore oförståndig, kan han ju tillgripa den utvägen, som är föreskriven i följande paragraf, enligt vilken hon kan bli frändömd rätten att ikläda mannen sådan

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

gäld. Annorlunda ställer det sig för hustrun. Vi få väl ändå uppriktigt medge, att mannen har särskilda behov, som äro av en annan art än hustruns och säkerligen förefinnas i mycket större skala. Låt nu vara, att våra nuvarande brännvinsförfattningar icke medgiva mannen att sätta sig i skuld direkt för inköp av spritvaror — och i alla fall får han icke göra det till högre belopp — så få vi dock tänka på att mannen kanske för uteliv, köper cigarrer och tobak eller äter ute. Att hustrun då, som sitter i hemmet, skulle ansvara för och vara pliktig betala sådan gäld, förefaller mig icke vara skäligt, lämpligt eller rättvist. Såvitt jag kan förstå, är det nuvarande förfarandet det bästa, nämligen det som inskränker sig till att hustrun kan ikläda mannen ansvarighet för den gäld, hon åsamkar sig för tillfredsställande av sina behov. Därutöver bör det icke gå såvitt jag kan förstå. Den uppfattning, som jag här gjort mig till tolk för, ligger till grund för den kungl. propositionen, och det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till propositionen i denna punkt.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar. Det är så som landshövding Hederstierna nyss nämnde, att denna paragraf handlar om makarnas rätt att belasta det gemensamma boet med skuld, d. v. s. det gäller konsumtionskredit. Vi äro alla eniga därutinnan, att båda makarna äga belasta boet med gäld för alla behov, som avse det gemensamma hushållet och barnen, men däremot skilja vi oss, när det gäller vars och ens särskilda behov, hustruns och mannens rent personliga behov. Då säger Kungl. Maj:t, att rättighet att belasta det gemensamma boet med sådan skuld bör tillkomma hustrun men icke mannen. Utskottet anser, att det icke finnes något verkligt skäl att frångå reciprociteten i detta fall, utan vill medgiva åt båda makarna att gå ut och taga på kredit kläder och allehanda andra förnödenheter var och en för sina personliga behov. För min del har jag reserverat mig häremot och säger, att vi icke skola medge varken mannen eller hustrun att gå ut och handla och taga på kredit och belasta boet med skuld för deras egna personliga behov. Jag hoppas herrarna förstår skillnaden.

Det synes mig synnerligen farligt att utsträcka konsumtionskrediten och fastslå här i lagen rätt till kredit i sådan utsträckning, som utskottet gör.

Enligt utskottets mening skulle således en man och en hustru, båda kanske med dyrbara vanor, var för sig och kanske varandra ovetande kunna gå ut och köpa luxuösa saker, saker, som kanhända icke äro så synnerligen behövliga, och sedan belasta det gemensamma boet med betalningen därav. Och nu är det att märka, att till det gemensamma boet räknas icke endast vad de hava gemensamt utan även vars och ens förmögenhet och all sådan egendom, som är undantagen genom äktenskapsförord, sålunda faktiskt allt vad de äga och hava. Under sådana förhållanden synes det åtmin-

stone mig, att detta är att lössläppa krediten i sådan utsträckning, som sannerligen icke kan vara tillrådlig.

Ang. ny giftermålsbalk m. m.

Även är det så, att definitionen på »särskilda behov» är mycket svävande. Till de särskilda behoven kan man nästan räkna vad som helst. Och det är sannerligen icke lätt att i lag fixera någon gräns mellan vad som skall anses vara särskilda behov och vad som icke kan anses vara särskilda behov. Resultatet av en sådan utsträckt kredit och av att lagstiftningen fastslår krediten för båda parterna, kommer i många, många fall att bliva det, att hemmet ekonomiskt spolieras på grund av makarnas stora rättigheter i detta fall. I 2 § heter det: »Makarna äro pliktiga att, var efter sin förmåga, genom tillskott av penningar, verksamhet i hemmet eller annorledes bidraga till att bereda familjen det underhåll, som med avseende å makarnas villkor må anses tillbörligt. Till familjens underhåll skall räknas vad som erfordras för den gemensamma hushållningen och barnens uppfostran samt för tillgodoseende av vardera makens särskilda behov.» Således hava ju makarna redan där lagligt åliggande att göra vad de kunna för varandra. Mannen har sålunda laglig skyldighet att giva hustrun pengar till kläder och allt, vad hon behöver, och hustrun har också, ifall hon äger tillgångar, skyldighet att giva mannen, vad han behöver. Det synes mig därför obehövligt att utsträcka krediten även här. Och jag kan icke gärna tänka mig annat än att en sådan utsträckt kredit icke kan verka välgörande för hemmet. Det kan, som sagt, icke vara klokt, att i lagen fastslå, att makarna var för sig äga att gå ut och taga på kredit i sådan utsträckning. Det är därför jag i min reservation har yrkat, att orden »eller sina särskilda behov» måtte utgå, och att sålunda paragrafen måtte få den lydelse, jag i min reservation har givit den, och till vilken jag skall be att få yrka bifall.

Häruti instämde herrar *Sköld* och *Björck* i Jönköping.

Herr Pettersson i Södertälje: Jag skall be att med ett litet exempel närmare få klargöra skillnaden mellan de tre olika ståndpunkter, som inom utskottet hava yppat sig i denna fråga. Jag tänker mig en arbetarefamilj, som lever uteslutande på vad mannen förtjänar. Så inträffar vid något tillfälle, att det blir ebb i kassan. Hustrun behöver ett par nya skor, men det finns icke för tillfället några pengar till en sådan utgift. Hon går då till en skohandlare och ber att få ett par skor på kredit. Och det får hon. Om nu riksdagen antar herr Petterssons i Bjälbo förslag, så har den skohandlaren mycket små utsikter att få betalt för sina skor. Han kan åtminstone icke utsöka kostnaden för dem i makarnas gemensamma bo. Om riksdagen däremot antar utskottets förslag, så kan skohandlaren i sådant fall få betalt i boet, och det får skohandlaren även, ifall herr Hederstiernas reservation blir antagen.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Så tänker jag mig vidare, att i denna arbetarefamilj mannen av en eller annan anledning blir arbetslös under flera månader och icke kan förtjäna någonting. Då måste hustrun istället gå i hjälphus eller i fabrik, och familjens uppehälle blir uteslutande vilande på vad hon kan förtjäna. Men så inträffar även under denna tid, att det blir fullständigt ebb i kassan. Och då behöver mannen ett par skor. Då går han till skohandlaren och får ett par skor på kredit. Om nu herr Petterssons i Bjälbo reservation blir antagen, så kan skohandlaren icke heller i detta fall få betalt för mannens skor. Men om utskottets förslag blir antaget, så kan skohandlaren få betalt även i det fallet att han lämnar skor på kredit åt mannen. Men ifall herr Hederstiernas reservation blir antagen, kan skohandlaren icke i detta fall få betalt av det gemensamma boet.

Nu vill jag till detta säga, att herr Pettersson i Bjälbo har så vackert och ganska riktigt, såsom man kan, talat om önskvärdheten eller nödvändigheten av att inskränka konsumtionskrediten. Detta är ju ett viktigt önskemål, det är mycket sant. Men det är omöjligt att alldeles taga bort konsumtionskrediten. Ty, mina herrar, ett sådant borttagande, det förutsätter väl, att man alltid har pengar i plånboken eller portmonnän. Om man icke har det, lär det vara ganska svårt att reda sig alldeles utan konsumtionskredit. Jag föreställer mig, att i det av mig antagna fallet vederbörande skohandlare skall finna de ganska grymt, att han icke skall kunna få betalt, när han hjälper en fattig familj genom att lämna nödvändighetsvaror på kredit.

Vad herr Hederstiernas reservation beträffar, så tycker jag, att gent emot densamma den anmärkningen ligger nära till hands, att den icke innebär fullständig rättvisa. Det är dock meningen med det här förslaget, att mannen och hustrun skola såvitt möjligt göras likställda, och det innebär ett betänkligt avsteg ifrån likställigheten, ifall man ordnar det så, att hustrun kan belasta boet med gäld men icke mannen i motsvarande fall. Och det kommer särskilt för köpmännen att framstå som ganska märkvärdigt, att de i fall sådana som det antaga skulle kunna lämna hustrun kredit men icke mannen.

Jag vill gärna erkänna, att det kan vara olägenheter förenade även med en lag i överensstämmelse med utskottets förslag. Och såsom herr Hederstierna yttrade, kan det ju tänkas, att mannen skulle kunna missbruka sin rätt att belasta boet. Det kan ju tänkas, ehuru jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på, att det här endast är fråga om kredits lämnande för sådana saker, som »kunna anses erforderliga». Uppenbara lyxändamål är det sålunda icke fråga om att lämna kredit för, utan det är fråga om tillgodoseende av nödvändiga behov. Och vidare, om också mannen skulle missbruka sin rätt i detta avseende, så öppnar förslaget möjlighet, att han genom domstol kan berövas rätten att belasta boet.

Ser man saken allsidigt, tror jag sålunda, att man skall finna, att den utväg, som är förenad med de minsta olägenheterna och

bäst skapar rättvisa, är det förslag, utskottet framlagt. Till detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Herr Löfgren i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att i största korthet få hemställa om bifall till det kungliga förslaget i denna fråga i enlighet med herr Hederstiernas reservation.

Propositionen innehåller i denna punkt i fråga om hustruns rätt att vidtaga sedvanliga rättshandlingar för tillgodoseende av sina särskilda behov ingenting annat eller mera än vad som nu gäller. Enligt gällande rätt är det så, att hustrun för sitt personliga behov äger att på kredit inköpa saker, som hon kanske icke skulle hava möjlighet att skaffa sig, ifall hon gjorde det beroende av mannens samtycke. Hon kan således köpa skor, klänningar o. s. v. av beskaffenhet och antal allt efter hennes förmögenhetsställning. Utskottet har utsträckt denna rätt att för den ena maken med förbindande verkan för den andra tillgodose sina särskilda behov även till mannen. Det är sålunda en utsträckning, kan man säga, av den rätt, som nu finnes. Herr Pettersson i Bjälbo återigen vill icke giva någon av makarna rätt att med bindande verkan för den andra tillgodose sina särskilda behov. Herr Pettersson i Bjälbo yrkar sålunda vad hustrun angår en inskränkning i den rätt, som hon redan har.

Nu kan väl sägas, att åtskilligt ur den formella likställighetens synpunkt talar för utskottets förslag och vissa praktiska hänsyn möjligen också för herr Petterssons i Bjälbo reservation. Men jag hemställer ändå till kammaren, huruvida det icke kan anses skäligt och riktigt att följa propositionen och därmed bibehålla den rätt, som hustrun har i detta fall. Det är under alla förhållanden det praktiska behovet, som lagstiftningen bör tillgodose. Det finnes intet praktiskt behov, synes det mig, för mannen att få belasta hustruns konto med för honom eventuellt behövliga cigarrer och dylikt. Men däremot finnes det alltjämt ett behov för hustrun att eventuellt under vissa omständigheter göra inköp på kredit. Jag tror sålunda, att den kungliga propositionen är bäst avvägd, och ber med detta att få hemställa om bifall till densamma.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Det synes mig ändå, som om Kungl. Maj:ts ståndpunkt i detta fall vore synnerligen inkonsekvent. Kungl. Maj:t säger, att en hustru, hon kan få gå ut och köpa en dyrbar kappa eller andra kläder och kanske saker och ting, som makarna icke hava råd till. Men mannen, han skall icke få gå ut och exempelvis inköpa kläder på motsvarande sätt. *Hon* har kanske haft dyrbara vanor, och dem skall hon få bibehålla och därmed belasta det gemensamma boet. *Han* kanske har haft dyrbara vanor även han, då han gifte sig, men han får icke fortsätta därmed. Detta är en synnerligen inkonsekvent ståndpunkt hos Kungl. Maj:ts förslag. Det synes mig icke finnas något skäl att frångå reciprociteten. Antingen skall man gå med på min reservation eller också på utskottets förslag, antingen medge båda denna rätt eller också icke giva någondera av dem denna rätt.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det synes mig verkligen, som om man av försiktighetsskäl och för att skydda hemmet i så stor utsträckning som möjligt verkligen borde gå den väg, som min reservation anger.

Det exempel, som utskottets ärade ordförande framhöll, är naturligtvis litet sökt. Jag tror i alla fall, att de skor, som han talade om, skulle nog båda makarna få taga på kredit, och skohandlaren få betalt för dem ändå enligt § 2. Det är jag alldeles övertygad om. Ty ett par skor är en sådan absolut nödvändighetsvara, att hustrun icke kan fylla sina plikter i hemmet utan att få köpa sådana saker. Tager man däremot kappor och pälsverk och dylika dyrbara saker, tror jag, att situationen blir en annan.

Jag skall därför, herr talman, be att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Jag skall be att livligt få instämma i den föregående ärade talarens yttrande, att den ståndpunkt, som uttalats i Kungl. Maj:ts förslag, och som här försvaras av herrar Hederstierna och Löfgren, är inkonsekvent.

Däremot kan jag icke riktigt fatta den föregående talarens yttrande, att i det exempel, som jag nämnde, skohandlaren skulle hava rätt att få betalt enligt 2 §. Han menar naturligtvis, att dessa skor skulle anses som något, som hör till det gemensamma hushållet. Det är nog emellertid svårt att visa, ty klädespersedlar böra naturligtvis räknas som något, som hör till makarnas särskilda behov.

Utan att upptaga tiden länge, skall jag emellertid tillåta mig att ge ett annat exempel, som kanske klargör, hur saken skulle komma att ställa sig i praktiken. Det är ju ingalunda ovanligt nu för tiden, att det i ett äktenskap är hustrun, som skaffar medel till hushållet. I ett sådant äktenskap antar jag, att mannen en dag går ut med makarnas son för att köpa kläder. De gå till en ekiperingsbutik och köpa en kostym åt sonen och en åt mannen, men de ha icke pengar att betala med utan be affären att skicka räkning. Ekiperingsaffären skickar räkning dels på gossens kostym och dels på mannens. Om det Kungl. förslaget, som herrar Löfgren och Hederstierna uttalat sig för, skulle bliva antaget, skulle resultatet bliva, att i det antagna fallet makarnas egendom skulle bliva ansvarig för pojkens kostym, men icke för mannens. Jag vädjar till herrarna, om ett sådant resultat verkligen kan anses tillfredsställande.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Engberg: Herr talman! Jag ber att för min del med några ord få ansluta mig till den uppfattning, som kommit till synes uti herr Petterssons i Bjälbo reservation.

Den springande punkten i denna paragraf är naturligtvis den tolkning, som man inlägger i begreppet »särskilda behov». I den mån, som det begreppet förekommer i den föreliggande lagtexten, måste man säga, att det är litet tvetydigt. Det framgår också av den utläggning, som lagberedningen i sin kommentar till denna paragraf har givit, och jag ber att få hänvisa till vad som exempelvis där står på sidan 192, där det på tal om »särskilda behov» heter: »Hit höra

icke blott kläder och liknande förnödenheter utan även i den mån, makarnas villkor det medgiva, medel för tillgodoseende av ideella krav, t. ex. för filantropisk verksamhet, för deltagande i föreningsliv, för studier och utbildning av talanger eller för rekreation.»

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det är ju uppenbart, att med denna tänjbarhet hos begreppet »särskilda behov» man måste ställa sig mycket tveksam icke blott till den linje, som förordas i Kungl. Maj:ts proposition, och för vilken herr Hederstierna gjort sig till tolk, utan även gentemot utskottets linje. Jag vill då först för min egen del bekänna, att jag känt sympatier för utskottets förslag ur synpunkten av *konsekvens* utifrån lagförslagets egna utgångspunkter. Så som det har anmärkts, bör ju reciprociteten gälla, så att om den ena skall ha kredit, bör den andra också få det.

Jag må emellertid säga, att ju mer jag tänkt mig in i vad som ligger i begreppet »särskilda behov», desto betänksammare har jag för min egen del blivit. Jag är alldeles övertygad om att den *säkraste* ståndpunkten till sist ändå blir den av herr Pettersson i Bjälbo företrädda, nämligen att utmönstra dessa ord »särskilda behov».

Vad den linje beträffar, som företrädes i den Kungl. propositionen, och här i kammaren av herr Hederstierna, vill jag säga, att den dock skulle kunna leda till tämligen absurda konsekvenser. Nog måste man ändå mot bakgrunden av lagberedningens utläggning av begreppet »särskilda behov» säga, att det där gåves en möjlighet för hustrun att bakom mannens rygg göra gäld för saker och ting, som kunna vålla rätt betänkliga efterräkningar, medan mannen däremot skulle *sakna* en motsvarande rätt. Även om man emellertid gör det hela reciprokt, och även ger mannen motsvarande rätt, blir det — som jag har påpekat — vanskligt att med hänsyn till tänjbarheten i begreppet »särskilda behov» undvika en hel del trassel.

För landsbygdens vidkommande är jag för övrigt övertygad om att icke alls några vanskligheter föreligga för att i enlighet med herr Petterssons i Bjälbo förslag taga bort dessa ord »särskilda behov», och detta därför, att på landsbygden i själva verket varenda handlande känner alla sina kunder. Han känner deras ekonomiska förhållanden, och han vet precis, hur de hava det. Jag medger, att det i städerna ställer sig helt annorlunda, men just för landsbygdens vidkommande är det klart, att handlanden på grund av sin ingående kännedom om sina kunders förhållanden kan ge kredit både åt den ena och den andra parten, även om det gäller saker och ting, som räknas till de särskilda behoven. Det kommer naturligtvis att bero på det sunda omdöme, som han i varje fall äger.

Jag tror därför, herr talman, att kammaren gör klokast i att acceptera den av herr Pettersson i Bjälbo avgivna reservationen, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr Hederstierna: Vad först beträffar det av herr Pettersson i Bjälbo citerade fallet, då den ena eller andra maken skulle medföra dyrbara vanor in i äktenskapet, är det ju så, att lagen har tänkt sig, att om den ena eller den andra maken är särskilt spenderös och skaf-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

far sig så stora utgifter, att han sätter sig i skuld mer än skäligt är, kan den andra maken hos rätten påyrka, att han skall förklaras förlustig rätten att skuldsätta den andre, så att i detta avseende finns det ett givet sätt att undanröja sådana olägenheter. Vidare är det ju klart, att handlanden icke kan ge hustrun så förfärligt stor kredit, ty det skall ju endast gälla hennes särskilda behov, och går hon för långt i sin skuldsättning, borde denna handlande säga sig, att hennes man tydligen icke kommer att ha råd att betala det och icke hon heller, och att han således icke kan påräkna att få betalt vare sig av den ena eller den andra för den gäld, som på det sättet uppstår.

Jag förstår mycket väl, att herrarna vilja driva den satsen, att själva konsekvensen fordrar, att man antingen går med utskottet eller också med herr Pettersson i Bjälbo. Allt eller intet! Likhet för de båda makarna! Så är emellertid faktiskt icke det praktiska livet gestaltat. Ty det praktiska livet, såsom det nu är, har gått ut ifrån att hustrun för sina särskilda behov får skuldsätta mannen. Jag tror, att icke blott i städerna utan även på landet skall handlanden komma att bli tvungen — för att vara säker på att mannen skall betala, vad hustrun köper för sitt särskilda behov — att begära fullmakt från mannen för vad hon vill köpa.

Vad herr Engberg talade om i lagberedningens kommentar, att hustrun skulle kunna utveckla sina talanger på mannens bekostnad utan hans samtycke, har ju detta tydligen avseende på mycket rika hem, där hustrun skulle kunna utveckla sådana extravaganser, och där mannen skulle vara skyldig att betala dem, men detta förekommer säkerligen icke under vanliga förhållanden.

Herr Löfgren i Stockholm: Endast ett par ord! Jag skall be att ytterligare få understryka en del synpunkter i herr Hederstiernas förslag.

Vi skola komma ihåg, att i lagtexten finns en uttrycklig bestämmelse som säger, att »rättshandling vare ej förpliktigande för andra maken, om den, med vilken rättshandlingen slöts, insåg eller bort inse, att det, som anskaffades genom rättshandlingen, ej var erforderlig», naturligtvis med hänsyn till makarnas förmögenhetsförhållanden.

Vi få ju icke glömma bort, att det regelmässiga hädanefter som hittills kommer att vara, att mannen ensam har förvaltningsrätten. Det är han, som faktiskt kommer att sköta boets affärer och att vara den, som allmänheten har att hålla sig till. Om mannen köper på kredit, tänker sig därför aldrig handlanden annat än att det är tillräckligt att hålla sig till mannen. Om hustrun återigen köper på kredit, tänker sig naturligtvis kreditgivaren för, huruvida det, som köpes, verkligen är av den beskaffenheten, att mannen verkligen blir skyldig att betala det. Nog synes det i alla fall bra orimligt att i sådana fall avskära handlanden möjligheten att få betalt ur det gemensamma boet genom att han kan vända sig till mannen, som ju förvaltar boet, för denna fordran.

Det kan verkligen komma att föranleda trakasserier makarna emellan, om icke den regeln bestämdes.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Herr Engberg: Herr talman! Den siste ärade talarens yttrande uppkallar mig endast till den repliken, att den rättsliga grund, från vilken han nu resonerar, är en helt annan än den nya lagens, ty det utmärkande för denna lag skulle ju just vara införandet av särförvaltning.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, 2:o) godkännande av paragrafen i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse samt 3:o) bifall till den av herr Pettersson i Bjälbo vid paragrafen avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontraproposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen fann den under 1:o) angivna nu hava flertalets mening för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående 5 kap. 12 § i första lagutskottets förslag till giftermålsbalk antager yrkandet om bifall till utskottets förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 94 ja mot 68 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller den reservation, som vid 5 kap. 12 § i första lagutskottets förslag till giftermålsbalk avgivits av herr Pettersson i Bjälbo, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse av nämnda paragraf.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Huvudvoteringen utföll med 124 ja mot 34 nej; och hade kammaren alltså bifallit den av herr Pettersson i Bjälbo avgivna, vid paragrafen fogade reservationen.

13 och 14 §§.

Godkändes.

Enligt såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag skulle *15 §* erhålla följande avfattning:

15 §.

Hustrun erhåller med vigseln mannens släktnamn; dock må hon bära sitt eget och mannens namn i förening, om hon gör anmälan därom i den ordning Konungen bestämmer.

Uti en vid denna paragraf avgiven reservation hade herr *Pettersson* i Södertälje, i anslutning till herr *M. Hellbergs* förutnämnda motion, föreslagit, att paragrafen skulle lyda sålunda:

15 §.

Hustrun erhåller med vigseln mannens släktnamn; dock må hon bära sitt eget eller sitt eget och mannens i förening, om hon gör anmälan därom i den ordning Konungen bestämmer.

Paragrafen föredrogs, varpå

Herr Pettersson i Södertälje anförde: Herr talman! Vad hustruns släktnamn beträffar, är det för närvarande brukligt, att hon har mannens släktnamn. Detta är emellertid ej ett uråldrigt bruk. Det har i flera århundraden här i landet varit vanligt, att kvinnan även efter giftermålet burit sitt eget släktnamn och icke mannens. Det torde i det avseendet vara nog att erinra om, att den kvinna, som en gång försvarade Stockholm mot Kristian tyrann och som var gift med en Sture, icke hette Kristina Sture, utan Kristina Gyllenstierna. Och detta bruk, påstås hava fortlevat över 200 år efter den tiden. Det nuvarande rätt allmänna bruket, att hustrun bär mannens släktnamn, lär ha uppkommit först i slutet av 1700-talet. Det har alltså ej någon synnerligen vördnadsbjudande hävd för sig. I vissa delar av landsorten lever för övrigt ännu kvar det gamla bruket att hustrun bibehållit det släktnamn hon burit som ogift. Under de senaste årtiondena har det även särskilt i städerna inträffat att åtskilliga kvinnor, vilka före giftermålet idkat självständig förvärvsverksamhet, såsom advokater, läkare, affärsidkare, vetenskapsidkare eller på annat sätt, funnit det vara för sig viktigt att efter giftermålet behålla det namn de haft som ogifta. De ha under detta senare namn skaffat sig en klientel, som det kanske icke vore så lätt att behålla, om de ett tu tre ändrade namn, och därför ha sådana kvinnor ofta bibehållit det namn under vilket de blivit kända före giftermålet.

Nu ifrågasättes här, att den rätt, som kvinnorna hittills här-

utinnan utan hinder utövat, skulle berövas dem. Men det vill synas, som om åtskilliga kvinnor därigenom skulle tillfogas en ekonomisk förlust, som vore ganska omotiverad. Ty ingen kan väl påstå, att det för upprätthållande av familjens eller hemmets enhet skulle vara absolut nödvändigt, att bägge makarna ha samma släktnamn. Däri-ifrån utgår icke heller propositionen, ty här föreslås, att den hustru, som det önskar, skall efter giftermålet fortfarande få bära sitt eget släktnamn, men i förening med mannens.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

I denna bestämmelse har jag tillåtit mig att i överensstämmelse med en av herr Hellberg väckt motion, reservationsvis föreslå den ändringen, att hustruns rätt att, om hon så önskar, få bära sitt eget släktnamn jämte mannens skall utvidgas till att omfatta att hon får, om hon så önskar, i stället bära uteslutande eget släktnamn. Jag kan icke se, att någon skada skulle uppkomma genom en sådan förändring. Däremot skulle ett bifall till reservationen bättre stå i överensstämmelse med den likställighet med mannen, som förslaget i övrigt vill tillerkänna kvinnan. Och jag vill erinra om, att det är en ganska genomgående grundsats i vår lagstiftning, att såvitt möjligt söka att ej röra vid de vid en lags stiftande förvärvade rättigheter. Men enligt utskottets förslag skulle kvinnorna berövas en rätt som de för närvarande äro i besittning av.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till min reservation.

Vidare yttrade:

Herr Hederstierna: Herr talman! Det är som utskottets ordförande säger, att i forna tider var det så, att en hustru ofta brukade även efter giftermålet bära sitt flicknamn, och efter vad som upplyses förefinnes en sådan vana allt fortfarande i vissa bygder av vårt land. Emellertid var detta bruk i forna tider och är fortfarande uttryck för det gamla släktintresset, för den släktkänslan, att hon tillhörde den eller den släkten. Det var detta, som föranledde henne att fortfarande bära sitt flicknamn. Men under de senaste århundradena har denna släktkänsla allt mera dunstat bort. Hustrun har mer och mer gått upp i den familj, hon genom sitt gifte kommit att tillhöra, och man har då funnit det naturligt, att hon burit sin mans namn.

När nu utskottets ärade ordförande här trätt i breschen för den önskan hos vissa kvinnor, att kvinnan även efter giftermålet skulle få bära, icke som utskottet och Kungl. Maj:t föreslå, jämte mannens familjenamn även sitt förra flicknamn utan endast sitt flicknamn, så är det icke alls något släktintresse, som där talar, utan det är den gifta kvinnans intresse att få behålla det namn, hon haft som flicka och under vilket hon förvärvat sig en viss ställning, vare sig som konstnärinna, läkare eller utövare av något annat yrke. Jag kan icke se annat, än att den enhet, som man vill se i familjen, bör väl ändå få sitt uttryck även i namnet. Äro två personer gifta, så bör väl i deras benämning framträda att de tillhöra samma familj. Om det då tillåtes hustrun att jämte mannens namn bära sitt flicknamn,

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

så bör väl därmed vara tillräckligt poängterat, att hon såsom gift är den, hon var såsom ogift. Men därjämte är det väl så, som utskottet säger i sina motiv, att även om hennes borgerliga namn skulle vara hennes mans eller hennes eget i förening med mannens, finnes intet, som hindrar henne att som konstnärinna eller läkare bära sitt eget namn ensamt. Det har hittills icke funnits något förbud för detta. Frågan om detta skall förbjudas kommer upp i samband med den nya namnlagen, men för närvarande och i det här sammanhanget har man icke anledning att tänka på detta.

Jag kan icke se annat, än att det är ett sunt uttryck för familjens enhet, om man låter hustrun bära mannens namn i förening med sitt eget, och därför hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Engberg: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord gent emot den siste ärade talaren.

Då vill jag först anmärka, att hans ståndpunkt i den här frågan förefaller mig en smula inkonsekvent mot bakgrunden av hans entusiastiska försvar för själva grundtanken i det föreliggande förslaget. Ty om det är på det sättet, som här utvecklats icke minst av den föregående ärade talaren, att den nya äktenskapslagen innebär en makarnas självständighet mot varandra inom äktenskapet av helt annan valör än förr, då tycker jag också, att man därifrån med följdriktighet bör komma fram till den uppfattning, som tagit sig uttryck i herr Hellbergs motion och i herr Petterssons i Södertälje reservation.

För min del skulle jag helst sett, att denna 15 § hade helt och hållet utgått ur förslaget. Det finnes ingen *direkt* bestämmelse i gällande lag angående denna sak, utan det lär förhålla sig på det sättet, att det i detta fall endast indirekt kan härledas någon skyldighet — det är kanske ett för starkt uttryck — eller något stöd för den ordningen, att hustrun skall bära mannens namn. Det förefaller, som om det riktiga varit, att man underlåtit att införa denna 15 § och i det här avseendet låtit det fortsätta som hittills med en viss frihet för vederbörande. Den där *gamla* bestämmelsen, att hustrun skall följa mannens stånd och villkor, lär väl ändå svårligen kunna anses innebära, att hon också skall få mannens namn. Det kan ju vara rätt, som den siste ärade talaren säger, att hon har frihet att bruka som konstnärinna eller som utövare av annan liknande verksamhet sitt eget flicknamn, men han tyckte, att som symbol för äktenskapets enhet borde hon bära mannens namn. Jag är icke säker på detta. Antag att Ellen Key gifter sig med herr Andersson, skall hon då heta fru Ellen Andersson eller fru Ellen Key-Andersson eller något liknande? Det förefaller mig, som om det väl ändå i det här avseendet vore bäst, att det finge vara full frihet att välja efter behag, om hon vill behålla sitt eget namn eller antaga mannens eller mannens i förening med sitt eget. Och därför, herr talman, hade jag helst sett, att denna 15 § helt och hållet utgått. Men jag kan nöja mig med att stanna vid den reservation, som avgivits av herr

Pettersson i Södertälje, ty den ger långt större frihet än enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Jag tycker i likhet med herr Pettersson i Södertälje och motionären herr Hellberg, att vi icke böra beröva kvinnan den här friheten, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Pettersson i Södertälje avgivna reservationen.

Herr Lindqvist i Kosta: För min del tycker jag, att det krav, som i den här avgivna reservationen framställts, sträcker sig väl långt. Det har sagts av någon talare, att ett antagande av det föreliggande lagförslaget skulle verka till upplösning av hemmen. Jag har för min del uttalat en annan uppfattning, och jag vill visst icke säga, att ett bifall till reservationen skulle komma att medföra ett upplösande av hemmen, men man får icke blunda för, att en sådan sak som namnet, vilket det här gäller, dock har en ganska stor betydelse. Det är så många gånger ett enda litet ord kan betyda rätt mycket, och så är det med namnet. För någon stund sedan sade en kamrat här i kammaren till mig, att det var vådligt, vad ett enda ord kan betyda mycket, och han visade på den reservation, som är avgiven av utskottets ärade ordförande och där det lilla ordet »eller» finnes, vilket gjorde, att det blev ett helt annat innehåll i den reservationen än med utskottets förslag. Nu ha vi i dag på våra pulpeter fått ett uttalande från en hel del kvinnor, som framhålla önskvärdheten av ett bifall till herr Petterssons i Södertälje reservation. Men de säga också, att de äro övertygade om, att även för framtiden i de flesta fall gift kvinna kommer att bära sin mans släktnamn. Jag vill hoppas, att så må bli fallet, och jag icke endast hoppas det, utan jag önskar, att vår lagstiftning må vara sådan, att den ålägger gift kvinna att bära mannens släktnamn, dock med rätt för henne att, om hon därom gör anmälan, bära sitt eget och mannens namn i förening. Om mannen heter, låt oss säga, Pettersson, och hustrun skulle få behålla sitt flicknamn, Gustafsson, medan barnen ha samma namn som fadern, så kan jag icke undgå att tycka, att det är någonting, som söndrar familjen. Det verkar icke sammanhållande, såsom familjelivet bör göra. Jag tror icke heller, att det kan sägas, att det är något större behov, som skulle tillgodoses därigenom, att man bifölle herr Petterssons i Södertälje reservation.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallén: Det har flera gånger i dag som ett rent principiellt argument mot hela denna lag anförts, att mycket, som man här lagstiftar om, är sådant, att människorna och familjerna i alla fall i det praktiska livet komma att taga relativt mindre hänsyn härtill. Så är det ock i detta fall. Man må besluta i denna fråga hur man vill, så lär det icke kunna undgås, att den svenska allmänheten kommer att till stor del göra som den gör i dag, nämligen att gifta kvinnor skriva sitt flicknamn på lagfartshandlingar och andra handlingar av offentligt rättslig natur. Jag har för min personliga del vid husförhörsskrivningar och vid andra tillfällen gjort anmärkning mot vad

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

som vid första påseendet synts mig oegentligt, nämligen att en gift kvinna kallar sig exempelvis Karin Olsdotter. Men så djupt inrotad är hos allmogen denna uppskattning av farsnamnet, att vi må besluta hur som helst, kommer en stor del gifta kvinnor att begagna denna hävdvunna, urgamla rätt att använda faderns namn, även sedan de äro gifta. Att då lagfästa denna tradition på sätt motionären föreslagit eller öppna laglig möjlighet därtill är egentligen, om man ser saken ur traditionens synpunkt visst icke någon revolutionerande nyhet, utan det är blott att ge erkännande åt denna tradition, som förekommer bland den svenska allmogen i stor omfattning.

Då jag anser, att pietetskänslan talar för att man fastställer en sådan rätt, ber jag att få yrka bifall till förevarande reservation.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning, dels ock på bifall till den vid paragrafen fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 5 kap. 15 § i första lagutskottets förslag till giftermålsbalk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid nämnda paragraf fogade reservationen.

Voteringen utvisade 88 ja mot 61 nej, vid vilken utgång kammaren således godkänt paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

Överskriften till 5 Kap.

Godkändes.

6 Kap.

1—7 §§.

Godkändes.

För 8 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit denna avfattning:

8 §.

Enskild egendom vare:

1. egendom, som genom äktenskapsförord förklarats skola vara enskild;

2. egendom, som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara enskild, eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor, eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift;

3. vad som trätt i stället för egendom, som under 1 eller 2 sägs, såvida ej annorlunda föreskrivits genom den rättshandling, på grund av vilken egendomen är enskild.

Avkastning vare ej på grund av rättshandling, varom i denna paragraf sägs, enskild, såvida det ej särskilt föreskrivits genom rättshandlingen.

Herrar *Pettersson* i Bjälbo och *Rogberg* hade uti avgiven reservation på anförda skäl förklarat sig anse, att utskottet bort föreslå intagande av en ny punkt i denna paragraf, lämpligen betecknad såsom punkt 1, vid vilket förhållande paragrafen skulle erhålla följande lydelse:

8 §.

Enskild egendom vare:

1. Fast egendom på landet, som man eller hustru före eller under äktenskapet ärvt eller förut förvärvat.

2. Egendom, som make — — — vara enskild.

3. Egendom, som make — — — meddelat sådan föreskrift.

4. Vad som trätt — — — är enskild.

Avkastning vare ej — — — genom rättshandlingen.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Jag har vid denna paragraf reserverat mig tillsammans med herr Rogberg i första kammaren med yrkande, att till enskild egendom skulle räknas fast egendom på landet, som man eller hustru före eller under äktenskapet ärvt eller förut förvärvat. Det innebär sålunda en återgång till äldre förhållanden. Det, som bör vara avgörande för, hur denna paragraf skall skrivas, är naturligtvis den gängse rättsuppfattningen ute på landet, och jag har funnit, att den är ganska skiftande. I den trakt, som jag närmast känner till, har man den uppfattningen, att fast egendom fortfarande bör vara enskild egendom och icke tillhöra giftorätten, men jag har hört i lagutskottet, att det särskilt i Norrland råder en helt annan uppfattning. Utskottet har i sin motivering framhållit den orättvisa, som kan drabba den ena maken gentemot den andra vid äktenskaps upplösning och vid arvsdelning, för så vitt fast egendom räknas till enskild egendom, och jag går med på, att det kan uppstå ganska stora orättvisor i vissa fall, men å andra sidan kan det icke nekas, att om fast egendom skall ingå i giftorätten, blir det mycket större svårigheter för arvingarna att lösa till sig fastigheten. In i boet kommer den ena maken med hälften, och då blir det naturligtvis synnerligen svårt för ett av barnen att lösa till sig fastigheten, vilket har till följd, att många egendomar, som eljest möjligen

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

skulle kunna lösas av barnen, kastas ut i marknaden eller mobiliseras, som det heter.

Av denna orsak har jag reserverat mig med det yrkande, jag framställt, och jag ber nu att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Hederstierna: Sedan gammalt ha ärvd eller före äktenskapet förvärvad fast egendom på landet varit enskild egendom, och år 1898 utsträcktes detta att gälla även för fastighet i stad. Anledningen till det gamla stadgandet för landsbygden var naturligtvis släktintresset. Man ville bevara åt släkten den egendom, som en gång kommit in i den. När man införde samma stadgande för stad, var det ju icke så mycket med tanke på släktintresset, utan det var mera möjligheten för hustrun att vara med i dispositionen av egendomen, som det då gällde. Nu har det visats fall, då den ena maken för in i boet fast egendom, medan den andra maken för in lös egendom till samma värde. När de dö, skall den fasta egendomen gå till den förres släkt, om det icke finns några barn, under det den lösa egendomen skall delas lika mellan bådas arvingar. Det blir sålunda icke någon rättvis delning, eftersom de båda makarna fört in lika mycket i boet, men den, som fört in den fasta egendomen, lämnar i arv till sin släkt hela denna fastighet plus halva den lösa egendomen, som den andra maken fört in i boet. Den bestämmelse, som här föreslås, tar bort denna orättvisa. Att bestämmelsen skulle medföra så stor förändring i de bestående förhållandena är icke så säkert. Såsom lagutskottet framhåller, har det varit vanligt i flera bygder i vårt land, att när en fastighet sålts av de gamla makarna till en av sönerna, har man satt in i handlingarna, att man säljer till honom och hans hustru eller rent av till honom och hans tillkommande hustru. Då blir det förvärvad egendom. I andra fall, när de båda makarna dött, utan att en sådan transaktion ägt rum, och det ena barnet skall tillträda egendomen, får detta lösa ut sina syskon, och då blir det enskild egendom bara i fråga om den egna arvslotten, men i fråga om allt det övriga blir det gemensam egendom. Därjämte vill jag säga, att ser jag på rättvisan i ett sådant här lagstadgande, har jag att välja mellan å ena sidan släktens intresse och å andra sidan den efterlevande makens intresse. Han eller hon har gått på egendomen under hela äktenskapet. Båda makarna ha nedlagt hela sitt livs gärning på denna egendom. Om då mannen dör och det varit hans egendom, skall hon få gå ifrån den, och den skall övergå till hans släkt, om det icke finns barn. Hon skall sålunda lämna denna egendom, där hon levat större delen av sitt liv. Såvitt jag förstår, talar all billighet och rättvisa för att den fasta egendomen blir giftorättsgods och att hustrun får del däri.

Av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Kollungeröd: Herr talman! Jag har väckt en motion vid 6 kap. 8 §, vilken går längre än reservationen och vari yrkas, att ifrågavarande paragraf måtte bringas till överensstämmel-

se med nuvarande 10 kap. 2 § så till vida, att fastighet såväl i stad som på landet, vilken make ärvt eller före äktenskapet förvärvat, skall vara enskild egendom. Jag går emellertid gärna med på, att detta i huvudsak är en landsbygdsfråga. Det gäller den gamla arvejorden, som genom flera generationer varit i samma släkt, men som genom den förändring, som här föreslagits, skulle komma ut till andra. Det är ju riktigt, att det kan finnas missförhållanden i detta fall i fråga om arvsrätten, men vanligen är det så, att detta genom testamente makarna emellan avhjälpes, så att den make, som icke har någon del i arvejorden, tillerkännes vederlag på annat sätt. Huvudsaken är i alla fall, att arvejorden bibehålles åt den gamla släkten. Jag tror, att det är orätt att göra en ändring i detta fall. Den kärlek, som finnes till de gamla släktgårdarna, kunde lätt försvinna, och dessa gårdar komma ut i allmänna marknaden liksom fallet är med jorden i övrigt i stor utsträckning för närvarande.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Då jag är belåten med den reservation, som avgivits av herr Pettersson i Bjälbo, skall jag be att få inskränka mig till att yrka bifall till denna reservation.

Herr Rehn: Jag vet, att det råder högst olika meningar i denna fråga, men för min del har jag icke tvekat om, vilken ställning jag skulle intaga till detta förslag. Jag nämnde visst i mitt förra anförande under principdebatten, att ingen bestämmelse på familjerättens område förefallit mig så orättvis till sina verkningar som just denna angående ärvda och före äktenskapet förvärvade fastigheter, vilka äro undantagna från giftorätten. Det beror ingalunda därpå, att jag själv blivit något offer för denna bestämmelse. Tvärtom befinner jag mig i den ställningen, att jag äger ett litet hemman, vari min hustru icke har någon laglig giftorätt. Men jag har under den ganska långa tid, jag sysslat med boutredningar på landsbygden, vid så många tillfällen kunnat studera bestämmelsens verkningar, och jag har mer och mer styrkts i min uppfattning, som jag tillägnat mig redan vid unga år, att gällande lag på detta område i verkligheten är ett oting. Om man bara betraktar det exempel, som lagutskottet anför på sid. 28 och 29, så tvivlar jag på, att någon har mod att säga, att lagen i detta fall verkar rättvist. Och hur många gånger är det icke, som orättvisan blir ännu mycket större därigenom, att en make, som får gå lottlös från fastigheten, om det är en jordbruksegendom, under många år lagt ner ett intresserat och träget arbete på denna egendom, vilket arbete i mycket hög grad kan ha bidragit till att egendomen fått ett vida större värde, då boet en gång skall skiftas när äktenskapet upplöses genom den ena makens död eller på annat sätt. Jag skulle kunna tala om många drastiska exempel, som jag varit med om, men jag skall icke upptaga tiden därmed. Det har sagts, att man är i tillfälle att genom testamente bestämma om sådana här saker, och det är sant, men såsom framhållits av någon talare på förmiddagen, kan det vara vissa risker med ett testamente. Huru ofta händer det icke, att ett testamente genom felskrivning eller på annat sätt icke blir lagligen gällande. För att

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

belysa detta skall jag nämna ett enda fall, som jag känner till sedan många år tillbaka. Det var ett äkta par, som icke hade några barn, mannen hade haft ett hemman, då han ingick äktenskapet, och följaktligen hade hustrun ingen giftorätt däri. En mångbetrodd nämndeman gjorde upp ett inbördes testamente, vari det hette, att hela det gemensamma boet skulle vid endera makens bortgång med full äganderätt tillfalla den efterlevande. Någon tid efter det testamentet blivit upprättat, avled mannen genom olycksfall. Hustrun bevakade testamentet och hon trodde, att hon ägde hela boet. Mannens förmögna syskon, som fingo del av testamentet instämde änkan och överklagade testamentet. Målet gick igenom alla instanser och änkan frändömdes fastigheten, eftersom i testamentet stod det »gemensamma» boet, och testamentet följaktligen icke innefattade fastigheten som var mannens *enskilda* egendom. Det hjälpte icke, att den, som upprättat testamentet, i sitt avlagda vittnesmål förklarade, att han för sin del var övertygad om, att även den enskilda egendomen skulle där ingå; testamentet skulle tolkas efter ordalagen, och änkan fick alltså gå så gott som tomhänt ifrån boet.

Nu har man velat göra denna fråga till en slags jordspekulationsfråga. I en motion i första kammaren av professor Westman heter det därom följande: »Den lagändring förslaget i detta avseende innebär är tydligen av största betydelse för vår jordbruksidkande befolkning, då den kommer att medföra, att jorden i vida högre grad än förut kastas in i handelsmarknaden och blir en marknadsvara. En son eller annan arvinge, som vill fortsätta sin fars eller släktings verksamhet som odlare, kan för närvarande i många fall övertaga en arvlåtarens jordbruksgård, som denne ärvt eller före sitt äktenskap förvärvat, då detta enligt den föreslagna lagen skulle ekonomiskt omöjliggöras på den grund, att fastigheten underkastas giftorätt.» Jag undrar, om det icke ligger en mycket stor överdrift i detta påstående och om icke hela satsen i själva verket är en enda stor överdrift.

I de flesta äktenskap, åtminstone på landsbygden, brukar det ju finnas barn, och oftast har det visat sig, åtminstone är detta min erfarenhet, att i de fall, där bägge makarna haft giftorätt i fastigheten, har det varit lättare för ett eller flera av barnen att underhandla med den av föräldrarna, som lever efter, om köpet av dennes lott, än vad fallet varit med syskon och svågrar o. s. v. Senast nu i påsk var jag i tillfälle att närvara vid en sådan uppgörelse i ett stärbhus. Det var en änka och sju barn, som ägde en gemensam fastighet. Hade änkan, barnens moder, satt ett lika högt pris på sin andel i hemmanet som en del av syskonen från början voro benägna att göra, så hade det absolut icke kunnat bli någon affär. Nu lyckades det emellertid, tack vare just moderns medling, för en av sönerna att till ett rimligt pris bekomma hela fastigheten, som annars skulle ha sålts på auktion nu innan vårbruket börjar. För det fall, att det icke finns några barn, och den efterlevande maken själv vill lösa till sig fastigheten, vilket så ofta sker, ligger det ju i sakens natur, att det är mycket lättare för denna make att bekomma en sådan fastighet, om han själv

har giftorätt i egendomen till hälften, än om han skall lösa till sig alltihopa. Då är det ju vanligtvis den avlidnes syskon, som äro arvtagare, och de ha merendels hunnit skaffa sig egna hem, som de fortfarande vilja behålla; ha de då fria händer, brukar den arvfallna fastigheten i de flesta fall säljas till den högstbjudande. Så förhåller det sig, åtminstone på den ort jag känner till.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Det kan naturligtvis anföras exempel på att giftorätten kan leda till delning av ett hemman eller försäljning utom släkten, det vill jag visst icke förneka, men detta är väl i och för sig ingen olycka, allra minst i en tid, då man strävar efter och önskar, att så många som möjligt skola ägna sig åt och söka leva av jordbruk. I det avseendet förstår jag icke riktigt den gode professorn, som ju skall vara en jordbrukets representant par préférence.

Jag tror, att vill man motarbeta jordspekulationen och sträva efter att jorden skall bibehållas i bondehand — och det vill jag gärna vara med om och hjälpa till i den ringa mån det är mig möjligt — så finnes det mycket verksammare medel än att lägga hinder i vägen för makars giftorätt i det här avseendet och försöka göra frågan därom till någon jordspekulationsfråga eller i viss mån ett slags lantmäterifråga. Det kan som sagt, råda olika meningar i olika landsdelar, men månne icke detta till stor del beror på ett betraktelsesätt, som härleder sig från en länge sedan svunnen tids uppfattning om kvinnans hela ställning i familjen; en uppfattning, som vår tid och vårt folk för länge sedan vuxit ifrån.

Den, som på nära håll blivit underkunnig om den orätt, som kan ske vid dessa bodelningar, och om den bitterhet och grämelse, som mången gång dölja sig bakom siffrorna i ett bodelningsinstrument, kan icke annat än vara med om den ändring som här föreslagits. Jag för min del vill således på det livligaste yrka bifall till detsamma, och jag upprepar vad jag sagt i dag, att just denna bestämmelse är en av dem, som gjort mig mest sympatisk mot hela den nya giftermålsbalken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Rehn förenade sig herr *Pehrsson* i Bramstorp.

Herr Persson i Tofta: Herr talman! Blott några få ord! Med anledning av vad herr Olsson i Kollungeröd i sin motion anfört, att han av sin verksamhet, särskilt såsom gammal boutredningsman, kommit till den åskådningen och det yrkande han här gjort, så kanske jag kan ha rättighet att också få åberopa en viss erfarenhet som boutredningsman och mångårig nämndeman. Men den erfarenheten går i alldeles motsatt riktning mot herr Olssons i Kollungeröd, nämligen att det föreligger verkligen ett stort behov av en lagstiftning av den ungefärliga innebörd som den nu ifrågavarande paragrafen har. Ty hur är det i många fall till följd av de nu gällande bestämmelserna om enskild egendom? Jo, låtom oss antaga det fall, vilket för resten ganska ofta inträffar i verkligheten, att den ena maken har enskild fastighet och att den andra maken har fört in i boet en del lösegendom

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

och kontanter samt att den make avlider, som äger den enskilda fasta egendomen. Om denna icke eller endast i ringa grad är intecknad för någon skuld, utan boets gäld i huvudsak är ointecknad, inträffar det många gånger, att den lösa egendomen går åt att betala boets skulder, och då får den efterlevande, som icke har någon enskild egendom, gå blott och bar från boet. Är äktenskapet barnlöst, går egendomen till helt främmande personer, och i andra fall få barnen alltsammans.

Det förefinnes ett behov av rättelse härvidlag, och därvid har det hittills vanligtvis gått till på det sätt, att den, som äger den enskilda egendomen, säljer den till tredje man, som i sin tur överlåter köpet på makarna gemensamt för att egendomen skall bli gemensam. Men den proceduren är ju ganska dyrbar: stämpelbeläggning skall ske minst efter taxeringsvärdet, och det skall vara dubbla lagfartsprotokoll. Därför är det åtskilliga, som dra sig för den åtgärden, liksom det också är andra, som icke känna till saken.

Som sagt, min erfarenhet talar för ett bifall till utskottets hemställan, och jag vill sluta med att göra det yrkandet.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner på de yrkanden, som därunder förekommit; och godkände kammaren paragrafen enligt utskottets förslag.

9 § överskriften till 6 Kap.; 7—12 Kap.

Godkändes.

13 Kap.

1—12 §§.

Godkändes.

13 § skulle enligt utskottets med Kungl. Maj:ts överensstämmande förslag lyda sålunda:

13 §.

Vid lotternas utläggning äge vardera maken eller, om endera är död, den efterlevande på sin lott bekomma arbetsredskap och andra lösören, som erfordras till fortsättande av hans näring. Därefter vare en var av makarna berättigad att på sin lott erhålla den till hans giftorättsgods hörande egendom han önskar. Fastighet, som tillhör ena makens giftorättsgods, så ock annan till ena makens giftorättsgods hörande egendom, som det av särskild anledning kan vara av intresse för honom att behålla, vare han, även om egendomen i värde överstiger vad på hans lott belöper, berättigad bekomma, om han lämnar penningar till fyllnad av andra makens lott.

Skall ena makens enskilda egendom gå i betalning för vederlag, som i 6 eller 7 § sägs, gånge vederlaget ut i egendom, som maken själv äger anvisa.

Rätt, varom i första stycket sista punkten sägs, tillkomme, när

make är död, ej andra arvingar än bröstarvingar; och njute de sådan rätt allenast beträffande fastighet, som maken förvärvat från släkting i rätt uppstigande led eller sådan släktings dödsbo.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

I en vid denna paragraf avgiven reservation hade herrar *Rogberg*, greve *Spens* och *Pettersson* i Bjälbo förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att paragrafen skulle erhålla följande lydelse:

13 §.

Vid lotternas utläggning — — — — andra makens lott. Skall ena makens — — — — — själv äger anvisa.

Rätt, varom i första stycket sista punkten sägs, tillkomme, när make är död, ej andra arvingar än bröstarvingar, samt fader, moder, syskon och syskons avkomling, och njute de sådan rätt allenast beträffande fastighet, som maken förvärvat från släkting i rätt uppstigande led eller sådan släktings dödsbo.

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman! Jag skall i överensstämmelse med min reservation be att få påyrka, att den lösningsrätt, varom talas i tredje stycket av ifrågavarande paragraf, måtte utsträckas till att gälla icke allenast bröstarvingar till den döde utan även till den dödes fader, moder, syskon eller syskons avkomling.

Motivet därtill är, att dessa personer jämte bröstarvingar ha arvsrätt enligt lag om makes arvsrätt, och samma skäl, som tala för arvsrätt, synas också tala för lösningsrätt till sådan fastighet, varom här är fråga, varför jag skall be att få yrka bifall till min reservation.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Sådan lösningsrätt för arvingar, som föreskrives i denna paragraf, fanns usprungligen icke i lagberedningens förslag, men i lagrådet anmärktes, att saknaden av möjlighet för arvingar att få lösa till sig jord i dylikt fall skulle kunna befordra en s. k. mobilisering av bondejorden. Där för yrkades, att dylik lösningsrätt skulle tillerkännas arvingar; och nu har förslaget så till vida tillmötesgått denna hemställan, att bröstarvingar tillerkänts lösningsrätt i fråga om fastighet, som är förvärvad från släkting i rätt uppstigande led, eller sådan släktings dödsbo.

Det har således, så vitt jag kan se, tagits tillbörlig hänsyn till det behov, för vilket reservanten talar i sin reservation. Man kan naturligtvis ha olika meningar, huru långt man skall gå i detta avseende, men gent emot vad herr Pettersson i Bjälbo säger, vill jag framhålla, att även den efterlevande maken i dylikt fall kan ha väl så befogat intresse som syskon eller föräldrar till den avlidne att få behålla fastigheten. Den avlidnes maka har kanske i årtionden suttit där och nedlagt mycket arbete på fastigheten, och det kan då synas hårt, att hon skall vika för en bror eller syster till den avlidne.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Herr Rehn: Herr talman! I denna fråga har jag varit av annan mening än både utskottet och reservanterna och jag skall be att i största korthet få nämna, hur jag skulle önskat, att det ordnats i detta avseende. Jag är mycket belåten med att denna lösningsrätt fått ett uttryck i lagen, blivit lagligen erkänd, men jag skulle önskat, att den blivit utsträckt i ett avseende, ehuru icke på det sätt som herr Pettersson i Bjälbo vill. Han vill utsträcka den till en vidare krets av arvingar, jag däremot har önskat, att man skulle kunna utsträcka lösningsrätten till andra fastigheter än dessa s. k. släktfastigheter.

Det är för mig icke riktigt klart, varför denna lösningsrätt just skall bindas vid släktfastigheterna. Nog kan det väl finnas andra fastigheter, både jordbruksfastigheter och andra, som det kan vara ett lika stort och berättigat intresse för bröstarvingarna, att komma i besittning av efter en avliden far eller mor. Varför skall det nödvändigtvis vara endast sådan egendom, som den avlidne maken förvärvat från sina förfäder i rätt uppstigande led?

Jag skall taga ett exempel. Låt oss säga, att en arbetare på landet eller i ett arbetarsamhälle skaffar sig en tomt och bygger ett eget hem, gifter sig och får barn. Så dör hustrun; efter någon tid gifter han om sig, och barnen få styvmor. Sedan dör fadern, och då skall boet delas mellan änkan och barnen. Nog får man väl förutsätta, att det kan vara lika kärt för dessa barn att få lösa denna egendom, som deras far själv under slit och släp och försakelser arbetat upp och gjort i ordning, som om den varit ärvd ifrån hans fader eller farfader.

Nu är det emellertid ingen utsikt för mig att få gehör för något särskilt yrkande i detta fall, då jag icke kunnat formulera någonting, som skulle ersätta vad utskottet här föreslagit, men jag har dock velat såsom min mening uttala att det varit gott, om denna lösningsrätt fått gälla även andra fastigheter än dem, förslaget omfattar.

Herr Pettersson i Bjälbo: Ja, i fråga om herr Rehns yttrande får jag säga, att jag nog också har sympatiserat med den tanke, som ligger bakom detsamma, och vi ha nog försökt formulera någonting dylikt, men det har strandat på att vi icke lyckats få en sådan formulering, att det gick ihop. Skulle herr Rehn kunna få fram någon sådan formulering, skulle jag vara mycket tacksam, men, som sagt, jag och några andra, som försökt oss på det, ha verkligen icke lyckats.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena, godkändes paragrafen i den av utskottet föredragna lydelsen.

14 och 15 §§; överskriften till 13 Kap.; 14—16 Kap.; ingressen; rubriken.

Godkändes.

Utskottets under punkten A) 2:o) upptagna förslag till lag om införande av nya giftermålsbalken.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

1—4 §§.

Godkändes.

5 §.

Utskottet hade i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit, att paragrafen skulle lyda sålunda:

5 §.

1 mom. Beträffande makar, som ingått äktenskap, innan nya lagen trätt i kraft, skall i stället för bestämmelserna i 5—9 kap., 10 kap. 4—11 §§, 11 kap. 14—22 §§, 23 § första stycket och 30 §, 12 och 13 kap. samt vad 15 kap. innehåller om rättegång i boskillnadsmål fortfarande tillämpas vad äldre lag stadgar i de ämnen, som med sagda bestämmelser avses, såvitt ej i 2—8 mom. här nedan annorlunda föreskrives.

2 mom. Med den nya lagens ikraftträdande skall mannens målsmanskap i fråga om makarnas rättsförhållanden i personligt hänseende upphöra; dock äge makarna ej sluta avtal med varandra i andra fall, än när sådant är i lag särskilt stadgat.

3 mom. Bestämmelserna i 5 kap. 1—3 och 5—11 §§ nya lagen skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse; och skall vid bedömande av vardera makens förmåga att bidraga till familjens underhåll hänsyn tagas till storleken av den egendom, varöver han råder.

4 mom. Makarna må genom äktenskapsförord avtala, att egendom, som tillfaller ena maken, skall vara hans enskilda.

5 mom. Över egendom, som, efter det nya lagen trätt i kraft, tillfaller hustrun genom arv, gåva eller testamente, samt över avkastningen av sådan egendom äge hon råda, även om egendomen jämlikt äldre lag skolat stå under mannens förvaltning.

Genom äktenskapsförord må makarna avtala, att hustrun skall råda över enskild egendom, som tillfallit henne, innan nya lagen trädde i kraft.

6 mom. Bestämmelserna i 6 kap. 4—6 §§ nya lagen skola lända till efterrättelse ifråga om samfälld egendom av beskaffenhet, som i nämnda lagrum avses. Står hustrun enskilt tillhörig egendom av beskaffenhet, som i 6 kap. 5 § nya lagen avses, under mannens förvaltning, vare 5 och 6 §§ i nämnda kap. tillämpliga därå.

7 mom. Är genom äktenskapsförord stadgat, att all makarnas egendom skall vara enskild, och att hustrun skall själv förvalta sin egendom, skall nya lagen å makarna tillämpas jämväl vad angår ämnen, som i 1 mom. omförmälas; och skall en var av makarna med den egendom han har eller sedermera förvärvar svara för den gäld, varför han enligt äldre lag varit ansvarig med sin egendom.

Hava makarna vunnit boskillnad på grund av ansökan, som gjorts efter det lagen den 1 juli 1898 om boskillnad trädde i kraft, eller hava

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

de vunnit hemskillnad, skall ock, efter det skifte dem emellan ägt rum, nya lagen å dem tillämpas jämväl vad angår ämnen, som i 1 mom. omförmälas.

8 mom. Makarna må genom äktenskapsförord bestämma, att boskillnad skall äga rum, och huru boet i anledning därav skall delas emellan dem, så ock avtala, att egendom, som, då skifte sker, tillhör endera enskilt, eller som vid skiftet eller sedermera tillfaller endera, skall vara hans giftorättsgods.

Har genom förord efter vad nu är sagt blivit bestämt, att boskillnad skall äga rum, äge en var av makarna påkalla boskillnad.

9 mom. Om förbud, som i 4, 5 och 8 mom. avses, skall gälla vad i 8 kap. 9—12 §§ nya lagen är stadgat angående äktenskapsförord mellan makar.

Herr *Hederstierna*, med vilken greve *Spens* instämt, hade i en vid förevarande paragraf fogad reservation hemställt,

att 5 § 3 mom., måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Bestämmelserna i 5 kap. 1—3, 5, 7, 9 och 10 §§ nya lagen skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse; och skall vid bedömande av vardera makens förmåga att bidraga till familjens underhåll hänsyn tagas till storleken av den egendom, varöver han råder»; samt

att 6 mom. måtte utgå och de följande momenten erhålla nr 6, 7 och 8.

Paragrafen föredrogs. Därefter yttrade:

Herr Hederstierna: Denna paragraf innehåller ett ganska viktigt stadgande, som jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på. Här gäller, i vad mån den nya lagen skall ha inverkan på redan före lagens ikraftträdande ingångna äktenskap.

Det är ju en allmän princip, att en lag aldrig bör ha retroaktiv verkan. Den skall icke få inskrida emot redan bestående rättsförhållanden. Denna princip har också av lagberedningen här erkänts, och den har på det hela taget även iakttagits. Man har icke i vidare mån låtit den nya lagen gälla för redan vid lagens ikraftträdande ingångna äktenskap, än vad som på det hela taget kan anses redan vara gällande rättsuppfattning. Men denna princip har, så vitt jag kan förstå, icke av lagberedningen iakttagits över hela linjen, och detta gäller vissa stadganden, som ingalunda äro alldeles likgiltiga. Till dessa stadganden hör bland annat 5 kap. 6 §. Det är just denna paragraf, som vi talat så mycket om i dag, och den går ut på, att ena maken skall göra räkenskap för ett år i sänder efter kalenderårets utgång med andra maken. Har hustrun redan innan lagen trätt i kraft haft förvaltningsrätt över sin förmögenhet, skall hon, om hon fått göra utlägg, som varit oskäliga, rent av kunna stämma sin man och begära ersättning för de utgifter, hon i detta fall haft. Det är nämligen nu meningen, att detta skall gälla även för redan bestående

äktenskap. På samma sätt, ehuru detta är mindre viktigt, förhåller sig med bestämmelserna i 5 kap. 8 §, enligt vilken paragraf, om makarna till följd av söndring leva åtskilda, mannen skall vara skyldig att lämna hustrun bohag, som hon skall få ha, oaktat detta bohag kan vara honom enskilt tillhörigt, och hon skall ha rättighet att av honom begära räkenskap för att kunna bedöma det underhåll, hon kan vara berättigad att få.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Men ännu viktigare äro bestämmelserna i 6 kap. 4, 5 och 6 §§. Nu är det ju så, att om makarna under sitt äktenskap ha köpt fast egendom, så får mannen förvalta den, sälja den eller belasta den med inteckning utan att fråga hustrun, ehuru det är gemensam egendom. Nu är det emellertid meningen, att ovannämnda bestämmelser skola gälla även för nu ingångna äktenskap, så att de av herrarna, som förvärvat en fastighet under ert äktenskap, ni skola för framtiden, sedan denna lag trätt i kraft, få lov att ha samtycke av era hustrur för att sälja den eller belasta den med inteckning. På samma sätt i fråga om lösören: de få icke heller säljas, i den mån de ingå i bohaget. Och är det så, att mannen icke får samtycke av hustrun, så får han gå till rätten för att få frågan avgjord.

Så vitt jag kan förstå, äro dessa bestämmelser ett bestämt brott mot principen, att man icke genom nya lagar skall inskrida emot bestående rättsförhållanden, och jag hemställer till herrarna själva: när ni nu komma hem och skola redogöra för edra valmän, edra vänner och grannar för vad den här lagen innehåller, då komma säkerligen edra jämnåriga, som äro gifta, och fråga, om denna bestämmelse har något inflytande på deras rättsförhållanden, och då måste ni sanningsenligt säga, att det är så: »Icke heller förvärvad fastighet få ni hädanefter sälja utan att ha edra hustrurs samtycke.» Tro ni icke, att ni få det svaret: Nog kunde vi, som levat så många år tillsammans och skött oss på det gamla sättet, fortfarande få leva efter de förhållanden, vi äro vana vid. Jag förstår icke, vad det skall tjäna till att härvidlag låta den nya lagen gälla för redan ingångna äktenskap. Det måste komma att verka stötande för dem, som levat kanske under årtionden tillsammans under vissa rättsförhållanden. Varför skall man börja rubba på dessa? Det stöter emot den princip, som är hävdvunnen och erkänd och i alla avseenden anses vara riktig, och det måste verka stötande för dem, som det drabbar.

Det är med hänsyn härtill, som jag hemställt om den omformulering av 5 §, 3 mom., som innehålles i min reservation, att 6 mom. måtte utgå och att det skulle bli en omnumrering av de följande momenten i paragrafen. Det är i överensstämmelse med de åsikter, jag nu uttalat, och jag ber alltså att få hemställa om bifall till den reservation, jag fogat vid denna paragraf.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Till de svåraste spörsmålen vid varje genomgripande lagstiftning hör alltid frågan om övergångsbestämmelserna. När skall man låta en stor ny lag träda i full kraft? Denna svårighet har också gjort sig gäl-

Ang ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

lande i det här fallet. Å ena sidan är ju åtminstone majoriteten av oss övertygad om att denna nya äktenskapslagstiftning i stort sett överensstämmer med det allmänna rättsmedvetandet och är av behovet påkallad. Det är då givetvis lämpligt, att den nya ordningen, som vi anse riktigare än den gamla, så fort som möjligt får träda i kraft. Det är också önskvärt, att lagen i detta avseende så snart som möjligt blir lika överallt, så att det icke blir en alltför brokig samling av olika rättssystem på detta område. Å andra sidan ha vi ju en gammal regel gällande, för all lagstiftning, som säger, att ingen lag bör få rubba redan förvärvade rättigheter.

Nu har förslaget i detta avseende gått en medelväg, så att det visserligen uppställt såsom allmän regel, att de nya lagarna icke skola återverka på rättsförhållandena i redan förut ingångna äktenskap, men å andra sidan i denna allmänna regel vidtagit vissa modifikationer. I vissa fall har man nämligen ansett sig kunna utan våda för rättssäkerheten, medgiva tillämpning av den nya lagen på rättsförhållandena i äldre äktenskap, eller med andra ord låta den nya lagens förmåner komma även hustrurna i de äldre äktenskapen till godo. Sålunda innehåller förslaget, att mannens målsmanskap över hustrun i personligt avseende skall upphävas även för de äldre äktenskapens vidkommande. Likaså skulle lagens bestämmelser i 5 kap., 2—11 §§ angående underhållsskyldigheten och vad därmed sammanhänger, gälla även för de äldre äktenskapen. Bestämmelserna i 6 kap., 4—6 §§, som innehålla förbud för endera maken att utan den andras samtycke avhända sig eller pantsätta fastighet eller bohagsgods skulle ävenledes gälla för de äldre äktenskapen. Vidare skulle makar kunna genom förord i vissa avseenden få omreglera förhållandena inom de äldre äktenskapen till överensstämmelse med den nya lagens föreskrifter.

Nu anser herr Hederstierna, att detta icke är riktigt, och han vill utesluta vissa av de nämnda modifikationerna i den allmänna principen. Denna sin ståndpunkt har han nyss motiverat från denna plats. Jag kan naturligtvis icke förneka, att det finnes fog för denna ståndpunkt, om man strängt håller sig till principen, att ingen lag bör få återverkande kraft på redan förut etablerade rättsförhållanden. Gör man det, är det naturligtvis oriktigt att företaga de modifikationer, som här äro föreslagna. Emellertid får jag fästa uppmärksamheten på, att herr Hederstierna själv avvikit från denna regel, ty han går dock med på vissa av de föreslagna modifikationerna. Dit hör t. ex. bestämmelsen i 5 kap. 3 § om skyldighet för man att låta hustrun få hushållspengar, vilken bestämmelse skall gälla även för äldre äktenskap. Vidare går han med på tillämpligheten på äldre äktenskap av bestämmelsen i 5 kap. 5 § om rätten att genom domstol få en försumlig man att utgiva visst belopp i vissa perioder, om han försummat lämna hushållspengar. Han går vidare med på att bestämmelsen i 5 kap.

7 § om rätt för make, som på grund av söndring lever skild från den andra maken, att få bidrag från denne jämte en del andra smärre bestämmelser skola gälla för makar i äldre äktenskap.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Jag menar således, att den stränga principiella ståndpunkten redan övergivits av reservanten. Man skulle med anledning härav nästan kunna säga, att det i viss mån är en smaksak hur mycket man skall kunna tillåta av dylika modifikationer. Reservanten använde också uttrycket »stötande», då han berörde vissa av dessa bestämmelser, som han ej ville vara med om. Smaken kan ju vara olika även bland ledamöterna i kammaren, och i en specialfråga som denna är det ofta svårt att bestämma sig. Till dem, som icke känna sig fullt säkra på huru de skola rösta, vill jag dock säga, att utskottets ståndpunkt i detta avseende överensstämmer med Kungl. Maj:ts och lagberedningens, och mot detta förslag har ingen invändning rests från lagrådets sida. Lagrådet skulle väl eljest hava till en av sina huvudsakliga uppgifter att bromsa om det någon gång försökes att i oträngt mål pressa in en ny lag på äldre rättsförhållanden.

På grund av vad jag nu anfört, anser jag mig, herr talman, hava tillräckligt stöd för att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev paragrafen godkänd i enlighet med utskottets förslag.

Övriga delar av föreliggande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets under punkten A) 3:o) upptagna förslag till lag om barn i äktenskap.

1 § med tillhörande överskrift; 2—4 §§.

Godkändes.

Åt *5 §* hade i utskottets förslag givits denna avfattning:

5 §.

Barn, som fyllt aderton år, må själv taga tjänst eller annat arbete.

Hava föräldrarna dessförinnan låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, äge barnet, sedan det fyllt femton år, själv uppsäga avtalet ävensom träffa avtal om annat arbete av liknande art. Avtal, som barnet sålunda träffat, äge föräldrarna häva, om det må anses erforderligt med hänsyn till barnets uppfostran eller välfärd. Sker det, äge barnet ej därefter den rätt att träffa arbetsavtal, som i detta stycke sägs.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Vid paragrafen voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Hederstierna*, som hemställt, att i nämnda paragraf, sådan den lydde enligt utskottets förslag, ordet »femton» måtte utbytas emot »sexton»; och

av herr *Reuterskiöld*, vilken föreslagit att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

5 §.

Son eller dotter, som fyllt aderton år, må själv taga tjänst eller annan anställning att därmed försörja sig. Hava föräldrar låtit barn tidigare taga sådant arbete, äge barnet icke utan föräldrarnas samtycke uppsäga avtalet eller träffa avtal om annat arbete av liknande slag.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr Hederstierna: Här är det fråga om barn, som ha fått taga sig tjänst eller arbete. Utskottet är enigt om att så får ske, när barnet fyllt 18 år. Men så står det vidare i utlåtandet: »Hava föräldrarna dessförinnan låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, äge barnet, sedan det fyllt 15 år, själv uppsäga avtalet ävensom träffa avtal om annat arbete.» Mot detta stadgande, att barnet får göra detta sedan det fyllt 15 år, har jag reserverat mig och yrkat, att där skall stå 16 år i stället för 15 år. Ser man nämligen på den följande 13 § i samma lag, så äro föräldrarna skyldiga att underhålla ett barn, intill dess det fyllt 16 år. Det synes då alldeles konsekvent att säga, att så länge föräldrarna hava denna underhållsskyldighet, så länge böra de också ha rätt att bestämma över varest barnet skall ha tjänst eller arbete. I forna tider, det är förresten icke så länge sedan, var det allmänt över hela linjen, att underhållsskyldigheten upphörde vid 15 år, men i vår nya fattigvårdslag infördes åldern 16 år, och nu håller man tydligen på att allt mer och mer i lagen inarbeta 16-årsgränsen för barns underhållsrätt. Jag var visserligen opponent i fattigvårdsutskottet mot, att åldern skulle sättas så högt som till 16 år, men när man nu gjorde det så och även gjorde det i denna lag, så synes det mig, som sagt, konsekvent att fordra, att även föräldrarna å sin sida skola få bestämma över barnens tjänst och arbete, intill dess underhållsskyldigheten upphör.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr *Pehrsson* i Bramstorp instämde häruti.

Herr Pettersson i Södertälje: Inom utskottet har jag för min del talat för det yrkande, som herr Hederstierna nu framfört, men av rent förbiseende har jag icke kommit att reservera mig. Jag har endast velat tillkännagiva detta, samt att jag för min del icke har något att erinra mot bifall till herr Hederstiernas reservation.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Som jag förut vidrört, tycker jag denna paragraf är märkvärdig för att icke säga rent av orimlig. Enligt detta skulle föräldramyndigheten vara så gott som alldeles borta från det barnet fyllt 15 år. Om man t. ex. antager, att en pojke, som fyllt 15 men icke 18 år fått en anställning och så får en tillrättavisning av sin husbonde, för övrigt en mycket befogad sådan, fastän pojken naturligtvis icke anser den befogad, då kan pojken utan vidare säga: Jag går min väg, jag säger upp avtalet och skaffar mig något annat arbete. Då kunna föräldrarna, såvitt jag kan förstå, icke göra annat än foga sig häruti. Trots att föräldrarna anse det vara till pojkens bästa att han stannar kvar som överenskommet var, och att det icke finnes fog för att han lämnar platsen, så kan han göra det i alla fall och kan åberopa lagens stöd för sin åtgärd Jag undrar, om det kan vara klokt och välbetänkt ur någon synpunkt att så fullständigt borttaga föräldramyndigheten Nu vill jag hoppas, att huru vi än besluta, föräldrarna skola förstå att så pass upprätthålla föräldramyndigheten att åtminstone i många fall pojken rättar sig, måste rätta sig, efter deras vilja, men det är uppenbart, att man här gör sitt bästa för att förminska föräldramyndigheten till skada ej minst för barnen.

Jag kan icke neka till, att jag finner herr Reuterskiölds reservation mycket befogad och därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till densamma.

Herr Söderberg: Herr talman, mina herrar! I likhet med herr Pettersson i Södertälje skall även jag be att för mitt vidkommande få säga, att det närmast beror på ett förbiseende, att jag icke kommit att anteckna mig som reservant vid denna punkt. Till de skäl, som reservationen innehåller och som anfördes av herr Hederstierna, skall jag be att få nämna särskilt ett; det finnes flera, men jag skall inskränka mig till detta.

Enligt den lag, som antogs av 1918 års riksdag om praktiska ungdomsskolor komma i en hel del fall inskrivningar i skolorna att ske endast vartannat år. Särskilt på landsbygden kommer nog icke detta att bli så ovanligt, och innan dessa barn, som då få vänta ett år på inskrivningen, slutat denna skola, ha de fyllt 16 år. Det förefaller mig vara litet orimligt, att ett barn skall ha rätt att själv bestämma om att sluta en tjänst eller taga en ny anställning, innan barnet nått den ålder, inom vilken den obligatoriska skolgången upphört.

Det finnes som sagt flera skäl för reservationen, men detta har synts mig vara ett tämligen starkt sådant, och jag skall nu endast be, herr talman, att få yrka bifall till herr Hederstiernas reservation.

I detta yttrande instämde herr *Molin* i Aspa.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, 2:o) godkännande av samma förslag med den ändring däri, som innefattades i den av herr Hederstierna avgivna, vid paragrafen fogade reservationen samt 3:o) godkännande av paragrafen i den av herr Reuterskiöld reservationsvis föreslagna avfattningen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den under 2:o) avgivna propositionen.

6 § hade i såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag erhållit följande lydelse.

6 §.

Rätten att bestämma över barnets personliga angelägenheter tillkomme bägge föräldrarna i förening.

Kunna föräldrarna ej enas, äge rätten på ansökan av endera, såvida det med hänsyn till barnets bästa finnes erforderligt, uppdraga åt den av dem, som finnes bäst skickad därtill, att utöva bestämmanderätten i de fall, då olika meningar mellan dem uppkomma, eller att träffa avgörande i särskild fråga, varom sådan meningsskiljaktighet uppkommit.

Vad i 14 kap. giftermålsbalken är stadgat om medling i vissa tvister mellan makar äge ock tillämpning beträffande meningsskiljaktighet, varom i denna paragraf sägs.

Uti en vid denna paragraf avgiven reservation hade herr Leo förklarat sig anse, att de båda sista styckena i paragrafen bort uteslutas samt paragrafen sålunda erhålla följande avfattning:

6 §.

Rätten att bestämma över barnets personliga angelägenheter tillkomme bägge föräldrarna i förening.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr Leo: Herr talman! Som jag under principdebatten hade tillfälle att säga, är enligt min uppfattning en äktenskapslags huvudsakliga uppgift att träda till vid konflikter inom äktenskapet. Men å andra sidan bör naturligtvis lagen själv strängt undvika, att genom sina bestämmelser föranleda konflikter inom äktenskapet. Detta har ju också varit den ledande grundsatsen hos skaparna av detta lagförslag och de ha i konsekvens med denna sin uppfattning icke velat tillåta, att husliga tvister, tvister rörande personliga angelägenheter inom familjen dragas inför domstol. Det har för dem varit klart, att en bestämmelse, som möjliggjorde, att rent husliga och personliga tvister mellan makarna skulle få dragas till rättegång, skulle utgöra en alltför stor fara för äktenskapets bestånd.

Emellertid bryter lagförslaget denna sin grundsats, då det gäl-

ler bestämmanderätten över barnets personliga angelägenheter. Den slutliga bestämmanderätten tillhör enligt gällande rätt mannen allena. Lagförslaget däremot uttalar att denna bestämmanderätt bör tillkomma båda makarna i förening, och vid olika mening mellan makarna angående frågor, som beröra barnen, ger lagförslaget endera av makarna rätt att, efter medling, föra denna meningsskiljaktighet inför domstol. Detta är så mycket märkligare, som varken lagberedningen eller utskottet varit blinda för de faror, som härigenom kunna hota äktenskapets bestånd. Utskottet säger självt, att det icke skall bestridas, att tvistens dragande inför domstol måste medföra en stark påfrestning av förhållandet mellan föräldrarna. Utskottet och jag äro alltså fullkomligt ense i den punkten. Men sedan fortsätter utskottet: »Enligt utskottets uppfattning kommer emellertid en dylik åtgärd ytterst sällan att tillgripas.» Ja, det är här, som jag tror, att utskottet liksom lagberedningen gjort ett grundfel i sina beräkningar. Det är nämligen min bestämda övertygelse, att om man öppnar möjlighet för makarna att vid tvister angående barnets angelägenheter draga denna tvist inför domstol, så kommer denna rätt i många fler fall, än vad utskottet synes antaga, att bli använd, och så fort så sker, inträda de faror för äktenskapets bestånd, som utskottet icke heller självt blundat för. Ty det är ju alldeles tydligt — det veta vi alla — att frågor angående barnet höra till de allra ömtåligaste ämnena inom en familj. Det finnes väl ingenting inom en familj, som så personligt intresserar och berör makarnas känslor som just barnets angelägenheter, och det kan icke undvikas, att vid tillfällen av tvister angående barnet känslorna hastigt kunna blossa upp och taga överhand över förnuftet. Det kan då lätt inträffa att endera maken går till domstol i otid med frågan och därigenom utsätter äktenskapet för de påfrestningar, som måste följa med en dylik rättegång. Ty vi måste förstå, att då saken kommer inför domstol, stå makarna där emot varandra som två parter, vilka ha en rätt att bevaka, som de båda ifrån sina respektive utgångspunkter se såsom den kanske viktigaste för dem i livet. Därvid förledas de lätt att använda alla medel för att påverka domstolen till förmån för sin åsikt, och de kunna komma, kanske helt omedvetet, att tillgripa beskyllningar och anklagelser emot varandra, som mellan dem lätt kunna åstadkomma ett missförhållande och ingiva dem mycket bittra känslor emot varandra, känslor, som sedermera bli omöjliga att övervinna utan förr eller senare komma att söndra och spränga äktenskapet.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Sådan blir otvivelaktigt i de allra flesta fall gången av ett mål angående barnet, som blir föremål för domstols behandling, och det är alldeles uppenbart, att barnet minst av alla gagnas genom ett sådant förfarande. Det är klart, att barnet, som har sitt förnämsta skydd och stöd i hemmet kommer att förlora mest, om det blir allvarligt skadat och kanske rent av upplöses.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Nu säger man, att dessa faror måste makarna icke själva vara blinda för, och de komma därför att tänka sig för mer än en gång, innan de gå med sådana här tvister till domstolen. Men detta är enligt min mening att alldeles för mycket lita på att förnuftet i sådana här fall skall göra sig gällande. De se icke de faror, som ligga bakom domstolsförfarandet. En ömsint moder tror måhända, att det är mycket enkelt att gå till domaren och be honom ge henne rätt i hennes åsikt om vad barnet skall bli eller huru det skall uppfostras, och att, sedan domstolen sagt sin mening, det icke blir någonting vidare med det hela. Hon kommer icke att från början göra klart för sig, vilka svåra följder ett sådant steg måste medföra.

Jag har därför yrkat, att lagen i detta fall liksom i alla andra frågor, som angå hemmets rent husliga och personliga angelägenheter, icke skulle sätta upp någon rättsregel för deras slutliga avgörande utan överlämna åt makarna själva att rådgöra och överlägga med varandra och därvid lita på, att det för barnet och familjen bästa resultatet därvid skall framkomma. Det är klart, att man därvid får räkna med att det, som någon har anmärkt, kan bli den starkare viljan, som till slut kommer att göra sin mening gällande, men det blir enligt min uppfattning för barnet långt mera nyttigt än att blanda in domstolen i hemmets inre angelägenheter.

Jag vill också påpeka, att enligt mitt förslag kommer icke på något sätt kvinnans medbestämmanderätt att trädas för nära. Hon får precis samma inflytande över barnet, som mannen får, och det är ju mycket troligt, att det lika ofta och kanske oftast blir kvinnans mening, som blir den avgörande, när det gäller barnen.

Ja, herr talman, då jag är förvissad om att bestämmelsen, sådan den föreligger i utskottets förslag, skulle komma att bli till skada i stället för till nytta för de parter, frågan här gäller, skall jag be att få yrka bifall till min reservation och till den lydelse, som där föreslås åt paragrafen.

Med herr Leo förenade sig herrar *Rehn*, *Sköld*, *Kjellberg*, *Thore*, *Sjöblom*, *Molin* i Aspa, *Pehrsson* i Bramstorp, *Ericsson* i Malmö, *Björklund* och *Danielsson*.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Rätten att bestämma över barnets personliga angelägenheter tillkommer enligt gällande rätt fadern på grund av hans målsmanskap. Då det nu genom den nya lagstiftningen avses att ställa makarna lika, är det givet, att även denna rätt icke kan tillkomma fadern ensam, utan måste tillkomma bägge föräldrarna i förening. Denna paragraf stadgar därför: »Rätten att bestämma över barnets personliga angelägenheter tillkomme bägge föräldrarna i förening.»

Nu kan det emellertid inträffa, att de icke bli ense. Hur skall det då gå? Jo, i en reservation, avgiven av herr Rogberg m. fl., föreslås, att fadern liksom nu skall bli den bestämmande. I en annan

reservation åter, avgiven av herr Leo, föreslås, att ingenting vidare skall om dylika fall föreskrivas i lagen, utan att saken skall lämnas oavgjord. Enligt Kungl. Maj:t och utskottets förslag åter skall då först medling anställas mellan makarna, d. v. s. en person med auktoritet och förstånd skall tala med dem privatim och med förnuftsskäl försöka få dem att enas. Om den mannen är sitt kall vuxen, så lyckas han naturligtvis i de flesta fall få dem att taga reson. Men om det icke lyckas, då skall domstol, dock endast såvida det med hänsyn till barnets bästa befinnes erforderligt, uppdraga åt den av föräldrarna, som befinnes därtill bäst skickad, att avgöra dylika tvistefrågor, eller också kan domstolen bestämma, att i den särskilda fråga, varom tvist uppstått, den ena eller den andra av makarna skall få råda. Jag ber emellertid att få understryka, att detta skall domstolen göra, endast såvida det befinnes med hänsyn till barnets bästa vara erforderligt.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Detta om de olika ståndpunkter, som kommit till uttryck i frågan. För att litet belysa, vad det här är fråga om, skall jag tillåta mig nämna några exempel, vilka jag icke hittat på, utan som för mig relaterats av Svenska fattigvårdsförbundets barnavårdsbyrå här i Stockholm, som har en mycket rik erfarenhet i dessa saker. Dessa fall skulle naturligtvis kunna ytterligare mångfaldigas.

I ett fall hade det befunnits, att fadern drack och slarvade. Modern hade arbete utom hemmet, och under moderns bortovaro kunde det hända, att fadern som ofta var arbetslös, tog dottern med sig i mindre lämpligt sällskap o. s. v. Då tillståndet i hemmet under årens lopp blev allt sämre, vände modern sig till barnavårdsbyrån för att få anvisning på ett fosterhem åt flickan, där denna skulle kunna komma i åtnjutande av god uppfostran och vård. Ett utmärkt sådant hem på landet anskaffades, men fadern satte sig emot dotterns förflyttning från hemmet till uppenbar skada för flickan.

I ett annat fall var fadern lat och slarvig och var långa tider borta från hemmet. Det fanns många barn i hemmet. Modern var ordentlig och arbetsam och måste genom arbete utom hemmet bidraga till hemmets underhåll. Den trettonåriga dottern var sedan flera år tillbaka i god vård hos en hygglig släkting. Fadern blev emellertid av någon orsak förargad och fordrade, att dottern skulle återvända till det egna hemmet. Både modern, dottern och fostermodern önskade, att dottern skulle få kvarstanna i det goda hemmet, men fadern hade bestämmanderätten, och det blev, som han avgjorde.

I ett tredje fall, som av grannarna anmäldes till byrån, var hemmet fattigt och slarvigt och bostaden osund. Barnet, som var klent och efterblivet, fick i hemmet icke erforderlig vård. Modern var slö och fadern var dum och envis. Barnavårdsbyrån erbjöd då, att barnet skulle få sjukhusvård. Modern samtyckte, men fadern nekade att lämna barnet ifrån sig. — Det är några år sedan. Barnet är ännu kvar i hemmet, dess tillstånd har försämrats.

I det fjärde fallet voro föräldrarna fattiga och barnet mycket sjukt. Läkaren skrev remiss, och plats bereddes på barnsjukhus. Rotemansintyg och andra nödiga papper anskaffades, men modern nekades av fadern att lämna barnet till sjukhuset. Fadern ville ej ge-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

nom barnets sjukhusvistelse komma att häfta i skuld till fattigvården. Barnet dog i hemmet.

I femte fallet slutligen behövde barnet för någon åkomma speciell sjukhusvård. Fadern nekade modern att lämna barnet till sjukhus, emedan han icke, genom att komma i skuld till fattigvården för barnets sjukhusvistelse, ville riskera att få sin motbok indragen.

Jag hörde med uppmärksamhet på herr Leos yttrande nyss, och jag fann det vara rätt så tänkvärt vad han sade. Men jag vill hemställa till herr Leo och övriga herrar här i kammaren, om herrarna verkligen anse, att i alla dessa fall, vilka, som jag nämnde, skulle kunna mångfaldigas, det verkligen vore önskvärt, att det icke hade funnits i lagen en bestämmelse, som sade, att domstol skall dock till sist ordna, vem som skall bestämma över barnet.

Herr Leo har nog rätt i att en hänvändelse till domstolen i dylika fall lätt för med sig misshälligheter i äktenskapet, men han har icke rätt i att bibehållandet av en mer eller mindre god sämja i äktenskapet är viktigare än att i många fall ett avgörande träffas, som är till barnets bästa. Han har icke heller rätt uti, att i sådana fall som dem jag nämnt, det också för barnet är förmånligt, att saken får ordna sig själv, d. v. s. att den hänsynlösaste får råda.

Jag ber herrarna tänka på de fall jag anfört. Vartenda sådant fall borde ropa till oss alla, att vi skola se till, att sådant icke för framtiden får fortfara. När vi stifta denna lag, är det visserligen vackert, att vi tänka på och söka ställa det så, att vi icke åstadkomma onödig misshällighet i äktenskapet, men det finnes en sak, mina herrar, som är viktigare ändå, och det är att ej genom olämpliga bestämmanden om barnet dess framtid tar obotlig skada.

Jag anser mig således, herr talman, ha mycket goda skäl för mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Leo: Herr talman! Jag ber att få säga några ord för att göra en liten replik till utskottets ordförande. I samtliga de fall, som utskottets ärade ordförande här anförde, var antingen endera av makarna eller också båda makarna på ett eller annat sätt uppenbart olämpliga att handhava barnets vård. Talaren frågade mig och kammarens övriga ledamöter, om de i alla dessa fall icke skulle önska, att domaren finge avgöra, vem som skall uppfostra barnet eller hur det lämpligen skall uppfostras. Jag är naturligtvis beredd att på den frågan svara: jo, det finner jag mycket önskvärt, att domaren kan gripa in i dessa och liknande fall. Men den saken har ej det ringaste med den av mig föreslagna ändringen av 6 § att göra. Paragraferna 7 och 8 i lagen, vilka följa näst efter den paragraf, där jag reserverat mig, täcka samtliga alla de fall, som utskottets ordförande här föredrog. Och skulle möjligen något fall icke täckas av de paragraferna, förmodar jag barnavårdslagen har ett ord att säga i det fallet. Det står exempelvis i 8 §:

»Gör en av föräldrarna sig skyldig till grovt missbruk eller till grov försummelse vid vårdnadens utövande, eller är han hemfallen åt missbruk av rusgivande medel, eller för han ett lastbart liv, eller

är han till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att deltaga i vårdnaden, äge rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd förordna, att vårdnaden skall tillkomma allenast den andre. Inträffar fall, varom nu är sagt, i fråga om bägge föräldrarna, äge rätten överflytta vårdnaden å särskilt förordnad förmyndare.»

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Ja, herr talman, jag skall inskränka mig till det påpekandet, att jag icke avser att på något sätt rubba bestämmelserna, vare sig i 7 eller 8 § och att jag alltså gärna är med om att medgiva domstolsförfarande i de fall utskottets ordförande föredrog, vilka dock enligt min mening icke ha någonting att göra med bestämmelserna i 6 §.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Undén: Herr talman! I den reservation, som här framförts av herr Leo, framhåller reservanten, att denna bestämmelse kunde föranleda endera maken att i missriktad föräldraömhet eller oförnuftig uppfattning om barnets uppfostran och framtid i otid draga saken inför domstol. Det förefaller mig, som om herr Leo icke tillräckligt beaktat, hur paragrafen är avfattad. Det står nämligen uttryckligen, att endast såvida det med hänsyn till barnets bästa finnes erforderligt, skall domstolen giva ett sådant beslut. Paragrafen är alltså så försiktigt avfattad, att domstol naturligtvis kan avvisa att fatta beslut, ifall den anser, att det är ett fall, där endera maken i otid dragit saken inför domstol. Nu finnes visserligen 8 §, som reservanten nyss läste upp, och det visar ju, att ej heller reservanten är principiellt obenägen att låta draga sådana här spörsmål inför en domstol i mera flagranta fall. Men jag vill verkligen ifrågasätta, om det kan vara riktigt, att här endast hava möjligheten att tillgripa en så kraftig åtgärd som att helt och hållet beröva en make vårdnaden över barnet, och om det inte verkligen kunde vara lämpligare att också hava ett mjukare medel, att endast i ett speciellt fall eller mera allmänt överlämna beslutanderätten över barnets personliga angelägenheter åt den ena maken. Dessutom är ju 8 § så formulerad, att den ingalunda täcker alla de fall, då man kan anse, att det vore fullt befogat, att verkligen ingripandet sker till barnets bästa. Jag understryker ytterligare, att synpunkten här är helt och hållet barnets bästa. Man har eljest, när det gäller barnalagstiftningen, sannerligen ej varit så rädd för ingrepp i familjelivet från utomstående myndighets sida, just från det betraktelsesättet att barnets bästa skall vara den grundläggande synpunkten.

Herr Söderberg: Herr talman, mina herrar! Utan tvivel innebär denna paragraf ett stadgande, beträffande vilket man kan vara tveksam om vilken väg som är den bästa att gå. Herr Leo har lagt tyngdpunkten på den splittring, som han anser skulle komma in makarna emellan, och han har citerat en del av vad utskottet sagt till understrykande av att sådant möjligen kan ske. Men herr Leo har ej fullföljt denna utskottets påbörjade mening till slut, ty i slutet av meningen heter det om detta: »det torde ock kunna förväntas, att med-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

lingsinstitutet skall visa sig särskilt verksamt ifråga om tvister av detta slag».

Den omständigheten, att sådana frågor som dessa, innan de dragas inför domstol, skola bli föremål för ett medlingsförfarande, har av herr Leo i debatten alldeles uteglömts. Nu kan man ju säga, och jag förmodar herr Leo gör det: Jag tror ej på detta medlingsförfarande. Men det förefaller, som skulle man med lika stort fog kunna säga, att man kan våga hoppas, att detta medlingsförfarande skall i kanske de allra flesta fall hava åsyftad verkan. Då undviker man domstolsförfarandet, som herr Leo är rädd för, men man hjälper kanske tredje parten i detta fallet, nämligen barnet. Det må kanske vara sant, att de fall, som utskottets ordförande pekade på, kunna rättas genom andra paragrafer, men det kan tänkas en hel del andra fall, då barnets bästa verkligen kräver, att man ser till huruvida inte möjlighet förefinnes att lösa den föreliggande konflikten. Herr Leos linje lämnar frågan olöst, och det kan ju sättas ifråga, när lagstiftningen står inför ett svårt problem, vilket som är det bästa, att säga: vi lämna denna fråga att lösas på det sätt den kan — eller: vi taga en lösning, som i ett eller annat fall kanske kan ha en tråkig verkan, men som möjligen i de flesta fall kan åstadkomma det man syftar till.

Då jag för min del, herr talman, tror, att det är bättre att man går vägen att anvisa en lösning av sådana här tvistemål, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson i Södertälje: Jag vill svara herr Leo, att jag ingalunda förbisett bestämmelserna i vare sig 7 § eller 8 §. Vad särskilt 8 § beträffar, avser den fall av grovt missbruk eller grov försummelse vid vårdnadens utövande, eller också att fadern eller modern är hemfallen åt missbruk av rusgivande medel eller för ett lastbart liv. — Det är visserligen sant, att en del av de fall jag läste upp skulle kunna rubriceras som dylikt grovt missbruk, grov försummelse eller missbruk av rusgivande medel. Men även i dessa fall vill jag fråga herr Leo: vilket är där bäst, att hustrun får gå till domstolen, taga stämning på mannen och yrka att han skall förklaras förlustig rätten till vårdnaden över barnet — eller att hon får hänvända sig till en person, som av rätten är förordnad vara medlare i dylika frågor, och inför honom sammankomma med sin man och få saken ordnad på ett för barnets bästa lämpligt sätt. Detta gäller även i de fall således, där man skulle kunna tala om påtaglig grov försummelse eller grovt missbruk. Vidare är det mycket antagligt, att när det här förekommer sådana starka uttryck som grov försummelse och grovt missbruk, domstolen kommer att fordra mycket stark bevisning för att anse, att det föreligger ett extremt fall av missbruk eller försummelse. Åtminstone i ett par av de fall, som jag läste upp, kan det vara ganska tvivelaktigt, att det skulle anses hava förekommit grovt missbruk eller grov försummelse. Där skulle således den paragrafen alls icke hjälpa.

Jag tror, att jag kan vidhålla min mening, att om man verkligen vill hjälpa barn, som råka ut för dylika sorgliga omständigheter, man inte bör tveka att här ansluta sig till utskottets förslag.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.

Herr Hallén: Herr talman! I anledning av vad herr Pettersson nyss nämnde vill jag erinra, att det dock är den skillnaden, att enligt den omstridda 6 § hustrun själv måste vara målsägare, under det att, då det är fråga om vanvårdnad och grov försummelse, som omnämnas i 8 §, missförhållandet kan beivras efter anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd, varigenom hustrun icke råkar i den utsatta ställning, man annars kan befara.

Medan jag har ordet, ber jag att i största korthet få giva till känna den uppfattning, som jag utan all förhävelse tror är ganska spridd i kammaren just i denna fråga, den nämligen, att vi här hava, åtminstone vi lekmän, på känn, att här har man på ett rent mekaniskt sätt anlagt en renodlad juridisk synpunkt. Man lägger detta vanliga rättegångsförfarande på ett förhållande i familjelivet, där det för vanligt sunt förnuft ter sig som alldeles orimligt, att det skulle överhuvudtaget inträffa.

Herr justitieministern talade om, att man kan naturligtvis avstyra att sådana saker få avgöras av, låt mig säga, häradsrätten, ty ärendena skulle upptagas, endast då det med hänsyn till barnets bästa befunnes erforderligt och följaktligen, om man i ovist nit drog struntfrågor inför domstolen, så skulle man bli tillbakavisad. Men just detta leder enligt min uppfattning därtill, att det blir verkliga avgörande livsfrågor, som komma att dragas under domstolsprövning. Men tror då någon människa, att, om det t. ex. gäller det viktigaste det kan gälla, nämligen frågor om den personliga uppfostran, ett par makar, sedan de på det sättet fått schavottera inför offentligheten i en så ömtålig fråga, skulle kunna fortsätta sitt äktenskap. Låt oss tänka på icke blott vad som föregår en sådan domstolsprocedur utan också vad som följer efter densamma. Vardera maken skulle där få försöka övertyga sittande rätt, om att han eller hon hade rätt uppfattning i den viktiga frågan, som gäller barnets uppfostran. Det kan gälla även den konfessionella eller religiösa fostran, det kan gälla valet av levnadsbana för barnet eller andra rent personliga uppfostringsfrågor. Man skall först och främst anföra sannolikhetsskäl för att den ena eller andra maken har rätt, det kanske rent av kan påkallas vittnesförhör och annat dylikt. Sedan faller rättens utslag i den ena eller andra riktningen. Endera maken vinner. Vad skall detta barn tänka i en framtid? Det skall få veta, att den riktning, som dess fostran eller undervisning eller vad det kan gälla fått, har det inte far eller mor att tacka för, utan det är den eller den häradsrättens eller rådhusrättens utslag, som där spelat in. Kan detta vara någonting, som binder detta barn med någon större tillgivenhet till den far eller mor, som har stått på den andra sidan i en sådan fråga. Jag menar således, att har man kommit så långt i ett hem, att man inte kan enas om de mest djupt ingripande frågor som finnas beträffande barnens vård, nämligen deras uppfostran — jag tänker närmast på det — så blir hela denna hänvisning, att de kunna gå till rätten och låta den döma, fullständigt imaginär och illusorisk, inte annat än jag kan fatta. Då har man kommit därhän, att äktenskapet alldeles uppenbart kommit till bristningspunkten, och det är klart, att om makarna på det sättet stå i harnesk

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

mot varandra, att de varken kunna kompromissa eller låta den ena eller andra synpunkten bli gällande, så har väl det inträffat, som äktenskapslagen talar om, nämligen att det råder »djup och varaktig söndring». Och man får väl antaga, att en fortsatt samlevnad inom ett dylikt äktenskap är synnerligen svår, utan då har man kommit till den punkten, där äktenskapet inte längre går att sammanhålla.

Det är särskilt med den synpunkten, som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman, mina herrar! För min del vill jag säga, att jag haft ganska starka sympatier för den linje, som herr Leo här har förfäktat. Men jag har till sist ändå kommit till den uppfattningen, att om man skulle fullfölja det förslag, som herr Leo här framkommit med, så skulle det komma att leda till raka motsatsen till vad herr Leo åsyftar. Herr Leo har sagt här i sitt anförande, att ett bifall till utskottets förslag kan komma att hota äktenskapets bestånd. Ja, det är ju mycket möjligt, att det så kan göra. Men jag vill fråga, om man inte minst lika väl kan tro, att en tvist, som uppstår mellan makarna och som inte blir löst, också kan hota äktenskapets bestånd. Vi få väl inte alltför mycket kasta fram domstolen och processförfarandet här, utan vi måste också se på det medlingsinstitut, som det här är fråga om. Jag tror, att detta i många fall skall kunna verka fördelaktigt till att lösa de tvister, som i detta fall kunna uppstå mellan makarna. Här i 14 kap. 1 § talas det om denna medling, och det står även hänvisat till vilka som skola vara medlare, och bland annat nämnes där prästen. Nu tror jag inte, att alla prästmän äro lämpliga såsom medlare i detta avseende, men jag tror dock, att det nog finns ganska många, som skulle kunna göra mycket gott, om de komme att medla i ett sådant fall som detta. Om jag tänker på en sådan präst, som den, som nyss var uppe i talarstolen och talade på sitt mycket känslofulla språk, så hur gott skulle det inte verka, om han talade till ett par makar för att utjämna en tvist av detta slag, som uppstått mellan dem. Vi ha en annan prästman i första kammaren, vilken jag också väl känner till, och som jag också förstår kan tala till hjärtat. Jag tror, att det i många fall skulle vara fördelaktigt, om en dylik person kunde på ett mycket fint sätt ingripa och förebygga de svårigheter, som skulle följa, om inte någon medling komme till stånd. I alla övriga fall, så vitt jag vet, när det gäller tvister, så försöker man inrätta något institut, som skall försöka att lösa desamma. Och det vill förefalla mig, som om det också skulle vara nödvändigt att i detta fall gå fram på samma väg, så att man inte låter det stanna vid, att nu har här uppstått en tvist mellan makarna, och sedan låta den starkare avgöra och den svagare få finna sig däri. Jag tror, att hur mycket man än kan sympatisera med den tanken, att så få saker som möjligt av denna art skola dragas inför domstol, så får man dock icke vara blind för att ett fullföljande av herr Leos väg kan leda, såsom jag förut sagt, till ett rakt motsatt resultat än det han vill uppnå och kan i större utsträckning än utskottets förslag hota äktenskapets bestånd.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Undén: Herr talman! Den argumentering, som herr Hallén här förebragte, gick ut på, att om förhållandena i äktenskapet voro sådana, att den ena maken drog en tvist inför domstol för att processa med den andra, så vore äktenskapet vid bristningspunkten, och då borde man inte ha anledning att införa ett sådant här stadgande. Med den principiella synen på farligheten i att medgiva processer mellan makarna borde herr Hallén givetvis yrka avslag på hela lagförslaget. Ty på andra mycket väsentliga punkter i lagförslaget förekommer denna möjlighet att anlita domstol vid tvist. Jag erinrar om underhållskapitlet. Det är klart, att man kan föra alldeles samma resonemang där, att om den ena maken, mannen, inte ger bidrag till familjens försörjning och den tvisten dras inför domstol, så vore det bättre, att makarna skildes. Men nu finns det händelsevis stora grupper äktenskap, där den förfördelade maken eller bägge makarna absolut inte önska skiljas, fastän de ha en sådan olöslig tvist. Och jag tror, att herr Hallén inte riktigt beaktade den sortens äktenskap, som det här kommer att handla om. Det förefaller mig vara lika rimligt att i en sådan här fråga, när den tillspetsar sig, ur synpunkten av barnets välfärd medgiva, att domstol får skaffa sig ett omdöme, vilken av föräldrarna som kan anses vara mest kompetent att besluta rörande barnet.

Herr Hederstierna: Herr Hallén försökte skrämma kammaren med att denna paragraf var ett verk av juristerna. Kammaren har ju förut under dagens lopp visat, att den inte är så rädd för juristernas verk, och jag hoppas, att den inte skall låta skrämma sig nu heller. Emellertid är det en synpunkt, som jag tycker, att herrarna alldeles förbise. Herr Leo talar om, att om det kommit därhän, att det skall avgöras av domstol, hur det skall bli med barnen, så är äktenskapet redan vid bristningsgränsen, då går det galet med det. Ja, det kan ju vara fara nog. Men man skall väl tänka litet på barnet också. Det är mycket sorgligt för barnet, om föräldrarnas äktenskap går i kvav. Men man får väl också tänka på barnets hela framtid i övrigt. Vi ha väl alla erfarenhet om hur dispyter kunna förekomma mellan föräldrarna angående vilken framtid barnet skall ha. Modern finner t. ex., att barnets anlag går i en viss riktning, lärare i skolan anse det uppenbart, att det bör studera och gå fram, att det har omisskänliga anlag för en viss bana. Men så finns det en tjurig far, som säger: det händer inte, jag ger inte ett öre till det, jag förbjuder det. Det skall bli lantbrukare eller gå in på någon annan praktisk bana, som fadern givit sig den och den på att det skall bli dess öde. Då finns det ingen människa som kan rubba detta. Det blir så, oaktat alla andra människor anse, att denne far är den mest oförnuftiga människa som finns. Man kan icke komma ifrån det, och barnets framtid blir alldeles förstörd, åtminstone blir det bortfört från den bana, som det egentligen bort komma in på. Detta är dock en synpunkt, som man bör taga hänsyn till. Barnets framtid är väl ändå det icke minst viktiga i sådana här fall. Jag tror, att om man tänker

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

mera på barnet, så ledes man till att det finns ingen annan möjlighet än att låta domstol avgöra i dessa fall.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Leo: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen endast för att förebygga ett litet missförstånd, som möjligen någon skulle kunna hysa, därför att paragrafen efter den lydelse jag har föreslagit att den skulle få, inte nämner någonting om medling mellan makarna. Herr Lindqvist i Kosta fäste ju alldeles särskilt stora förhoppningar vid medlingen. Jag vill emellertid påpeka, att även om paragrafen skulle antagas sådan, som jag föreslagit den i min reservation, så kommer medlingsinstitutet att kvarstå med oförminskad styrka, och makarna få samma rätt att gå till medlare, om de det vilja, för att få sina tvister i godo uppgjorda.

Då herr justitieministern påpekade, att det finns så många andra tvistefall inom äktenskapet, som kunna komma att dragas inför domstol, kan jag emellertid inte underlåta att säga, att dessa fall äro av en helt annan art än de, som avses i denna paragraf. Förslaget utesluter konsekvent möjligheten att gå till domstol med husliga och rent personliga angelägenheter; det är endast på denna punkt, som det bryter mot denna sin grundsats. Det är med ekonomiska angelägenheter, äganderättsfrågor och dylikt, som man har rätt att gå till domstol. Men de äro vitt skilda från de frågor, som röra barnen.

Jag skulle till sist vilja med ett par ord taga upp herr Hederstiernas exempel. Han framhöll så varmt, att det här gäller mer än makarna, mer än äktenskapet, det gäller barnen. Antag, sade herr Hederstierna, att fadern exempelvis vill, att sonen skall bli jordbrukare. Han fullföljde inte sitt exempel och talade om, vad modern önskade, att barnet skulle bli. Låt oss emellertid antaga, att modern önskade, att barnet skulle bli jurist. Ja, jag vet verkligen inte, hur det skall bli möjligt för domaren att avgöra, var barnets framtid ligger ljusare, om den kommer att göra det på juristbanan, eller om den kommer att göra det, därest barnet blir jordbrukare. Jag förmodar, att det skall väl bliva en av de allra kinkigaste frågor i världen, en domare kan få att avgöra, och jag är för min del heller icke så där på förhand övertygad om att ens vare sig den ena eller den andra maken kan med bestämdhet avgöra, på vilken bana barnet skall riktas in för att där gå sin bästa framtid till mötes. Jag tror det är bäst, att makarna få försöka att i samråd med varandra avgöra den frågan. Jag vill poängtera, att det gäller ju här äktenskap, där det är fråga om hederliga, aktningsvärda och skötsamma makar båda två. De fall, där den ena maken uppenbarligen är olämplig att omhänderha vårdnaden om barnen, avhandlas, såsom redan är anmärkt, i helt andra paragrafer. Men dessa makar här avses böra båda få avgöra, var barnets framtid skall gå och var barnet har den största möjligheten att få framgång och en så ljus framtid som möjligt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Häruti instämde herr *Björck* i Jönköping.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Herr Lindqvist i Kosta: Herr Leo säger i sitt sista anförande, att även om den nu förevarande paragrafen skulle bliva antagen i den lydelse han föreslagit, skulle medlingsinstitutet finnas kvar. Ja, det är ju alldeles riktigt. Men om herr Leo vill, att makarna i det fall det här är fråga om skola använda sig av medlingsinstitutet, så kan jag icke förstå annat än att då bör herr Leo ändra på sin paragraf och göra ett tillägg, som giver hänvisning till detta.

Herr Engberg: Herr talman! Jag vill med anledning av vad herr Hederstierna yttrade hänvisa till vad lagberedningen säger i sin kommentar till denna 6 §. Den säger så här: »Utom att det i allmänhet är främmande för domstolarnas uppgift att avgöra rena lämplighetsfrågor, kan det icke utan betänklighet åläggas dem att meddela beslut, vilka, såsom här ofta bleve fallet, icke kunna genomföras på exekutiv väg.» Där säger alltså lagberedningen uttryckligen, att det är främmande för domstolarnas uppgift att avgöra rena lämplighetsfrågor. Och därför fortsätter lagberedningen sitt resonemang, att man har måst finna en medelväg, nämligen den här föreslagna, att man skall auktorisera den ena av parterna att avgöra vad barnet skall bli. Ja, om vi då hålla oss till herr Hederstiernas exempel, så kan jag icke inse annat än att det blir en lek med ord, som här göres i fråga om skillnaden. Ty om domaren på förhand vet, att modern vill, att barnet skall bli det ena, och att fadern vill, att det skall bli det andra, då betyder ju domarens auktorisering för den ena eller den andra att bestämma i själva verket, att det är *han*, som avgör saken. Men då drabbas ju också detta av lagberedningens egen anmärkning, att det är i högsta grad olämpligt och främmande för domstolarnas uppgift. Ty skillnaden mellan de båda fallen, d. v. s. fallet då domaren själv avgör och fallet då han auktoriserar den ena av parterna att avgöra, kan, såvitt jag kan se, icke bliva någon annan än den vanliga skillnaden, som man brukar säga, mellan jourhavande och daghavande korpral.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat än, att om man utgår från lagberedningens ståndpunkt, så finnes det starkaste fog för den uppfattning, som hävdas av herr Leo.

Jag är i likhet med honom övertygad om att dragande inför domstol av dylika fall skulle på ett ganska ödesdigert sätt öppna familjelivet för den offentliga skandalhungern med försök från båda parterna att smutskasta varandra.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till herr Leos reservation.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på bifall till den av herr Leo avgivna, vid paragrafen fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 6 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om barn i äktenskap, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Leo avgivna, vid paragrafen fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 56 ja, men 67 nej; och hade kammaren alltså godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Leo avgivna, vid paragrafen fogade reservationen.

Återstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets under punkten A) 4:o)—6:o) upptagna lagförslag.

Godkändes.

Härpå föredrogs utskottets under *punkten A) 7:o) upptagna förslag till lag om makes arvsrätt;* och yttrade därvid

Herr Rehn: Herr talman! Jag vill blott med några ord tillkännagiva, att jag inom utskottet haft en något avvikande mening i denna fråga. Jag är mycket belåten med att det införts arvsrätt för makar, men jag skulle velat ha en ändring så till vida, att när den sist levande av makarna dör och det icke finnes sådana nära anförvanter, som annars skola dela med efterlevande make, och denne icke heller själv förordnat något om sin kvarlåtenskap så borde egendomen gå till båda makarnas lagliga arvingar. Det är ju mycket vanligt för närvarande, att det upprättas testamente av sådant innehåll mellan makar. Jag har själv många gånger varit behjälplig vid upprättande av sådana testamenten, och jag kan icke erinra mig mer än ett enda fall, då makarna blivit uppmärksamgjorda härpå som de icke funnit en sådan bestämmelse rättvis och lämplig. Det var ett fall, där mannen var betydligt yngre än hustrun, och han tyckte, det var bäst, att ingenting bestämdes om hur egendomen skulle delas efter den sist levande. Det inträffade emellertid, att mannen dog först, men såsom bevis för hurudan folkmeningen i det fallet är, åtminstone på min hemort, så vill jag nämna, att omedelbart sedan efter mannens död hustrun fått sitt testamente lagakraftvunnet, lät hon upprätta ett nytt testamente, där hon bestämde, att man-

nens släkt skulle få hälften av hennes kvarlåtenskap. Jag tror, det är ett uttryck för rättvisa, och jag skulle gärna sett, om utskottet velat vidtaga en ändring i sådan riktning.

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

Då jag icke blev i tillfälle att reservera mig och framkomma med något förslag inom utskottet, anser jag det emellertid lönlöst att här framställa något yrkande.

Vidare anfördes ej. Lagförslaget godkändes.

Utskottets under punkten A) 8:o)—24:o) upptagna lagförslag.

Godkändes.

Utskottets under punkten A) 25:o) upptagna förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning.

Enligt utskottets förslag skulle tredje stycket av 6 § i ovannämnda förordning erhålla denna avfattning:

Kunna föräldrarna ej enas om i vilken troslära barn skall uppfostras, då det, enligt vad nu är sagt, ankommer på dem att bestämma därom, skall vad i 6 § av lagen om barn i äktenskap stadgas lända till efterrättelse. Tillkommer vårdnaden om barn allenast den ene av föräldrarna, skall vad i första och andra styckena är sagt om föräldrarna tillämpas angående den, som har vårdnaden.

Uti en vid lagförslaget fogad reservation hade herr Leo förklarat sig anse, att utskottet beträffande sagda stycke bort föreslå följande lydelse:

Tillkommer vårdnaden om barn allenast den ena av föräldrarna, skall vad i första och andra styckena är sagt om föräldrarna tillämpas angående den, som har vårdnaden.

Lagförslaget föredrogs, varpå

Herr Pettersson i Södertälje yttrade: Med det beslut, kammaren nyss fattat i fråga om 6 § av lagen om barn i äktenskapet torde överensstämma, att kammaren nu i denna punkt beslutar att bifalla den reservation, som är avgiven av herr Leo och som går ut på att i 3 st. av denna lag följande mening skall strykas: »Kunna föräldrarna ej enas om i vilken troslära barn skall uppfostras, då det, enligt vad nu är sagt, ankommer på dem att bestämma därom, skall vad i 6 § av lagen om barn i äktenskap stadgas lända till efterrättelse.» Detta stycke skulle alltså endast komma att innehålla de återstående raderna.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på godkännande av utskottets ifrågavarande lagförslag, dels ock på godkännande av samma förslag med den ändring, som föresla-

Ang. ny giftermålsbalk m. m. (Forts.)

gits i den av herr Leo avgivna, vid lagförslaget fogade reservationen, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Utskottets under punkten A) 26:o)—28:o) upptagna lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkten B).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Sedan herr vice talmannen nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, föredrogos vart för sig:

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden,

nr 13, med anledning av första kammarens beslut rörande en inom nämnda kammare väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande åtgärder till avhjälpande av läkarebristen i de norrländska länen; och

nr 14, med anledning av första kammarens beslut rörande en inom nämnda kammare väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag angående åtgärder för beredande av nödig sjukvård åt befolkningen i övre Norrlands fjällbygder; samt

statsutskottets utlåtande, nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ny överläkarbostad vid Göteborgs hospital.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Ang. kommunernas medverkan vid avgörande av ärenden rörande handel med rusdrycker.

Slutligen upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 23, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning och förslag beträffande ändring i sättet för kommuns medverkan vid avgörande av ärenden, som röra handeln med rusdrycker.

I anslutning till vad som föreslagits i två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen nr 152 i första kammaren av herr *C. G. Ekman m. fl.* och nr 218 i andra kammaren av herr *Moberger m. fl.*, hemställde bevillningsutskottet, till vars behandling ifrågavarande motioner hänvisats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning av frågan i vilken utsträckning den kommunerna författningsenligt tillkommande medverkan vid avgörandet av ärenden, som rörde handeln med

rusdrycker, skulle kunna utövas genom omröstning bland vederbörande kommuns i dess allmänna angelägenheter röstberättigade medlemmar eller eljest i annan ordning än genom de i kommunalförfattningarna omförmälda kommunala myndigheter eller representativa organ ävensom för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Ang. kommunernas medverkan vid avgörande av ärenden rörande handel med rusdrycker. (Forts.)

Vid betänkandet var emellertid fogad reservation av herrar *Antonsson, Wijk, Boman, Heyman, Bökelund* och *Kant*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att ovanberörda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr K a n t: Herr vice talman, mina herrar! Som herrarna torde erinra sig, väcktes vid 1919 års lagtima riksdag av samma motionärer, av vilka de nu ifrågavarande motionerna framburits, två motioner med enahanda syfte som de nu föreliggande. Dessa motioner äro emellertid till formen såtillvida olika, att med motionerna vid 1919 års riksdag avsågos vissa bestämda ändringar i nu gällande förordning angående försäljning av rusdrycker, under det att nu föreliggande motioner utmynna i yrkanden på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av hithörande spörsmål.

Av motiveringen till 1919 års motioner finner man, att den fråga, som motionärerna då väckte på tal, för dem framstod som en nykterhetsfråga av allra största betydelse. Från den uppfattningen tog emellertid bevillningsutskottet bestämt avstånd, men utskottet tillstyrkte i allt fall en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av föreliggande fråga på den grund, att man genom vidtagande av en sådan anordning som den av motionärerna föreslagna borde kunna så att säga avkoppla nykterhetssynpunkten vid val till de kommunala representationerna. De ledamöter av kamrarna, som då förde utskottets talan, särskilt i första kammaren, gjorde sig mycken möda att söka uppvisa, att den fråga, som förelåg, icke var en nykterhetsfråga utan en kommunalpolitisk fråga. Då emellertid motionärerna i år i sina motioner ordagrant återgivit motiveringen till sina motioner förra året, så måste de fortfarande anses betrakta den föreliggande frågan som en nykterhetsfråga. Att denna fråga skulle hava någon som helst betydelse för nykterhetens främjande kunna vi reservanter icke medgiva. Vi hålla nämligen före, att de kommunala representationerna med den demokratiska byggnad, som de numera ostridigt äga, giva ett fullt lika adekvat uttryck åt kommunernas röstberättigade invånares mening i fråga om handeln med rusdrycker inom kommunen som det, som kan erhållas genom en allmän folkomröstning.

För egen del kan jag icke undertrycka den meningen, att det här mera är en maktfråga än en rätts- eller intressefråga. De organiserade nykterhetsvännerna hava ju sedan gammalt haft på sitt program det

Ang. kommunernas medverkan vid avgörande av ärenden rörande handel med rusdrycker. (Forts.)

lokala vetot. Man hade dock trott, att frågan om införande av det lokala vetot skulle få anses avförd från programmet genom den sammanjämkning, som vid 1917 års riksdag ägde rum vid fattandet av beslut om den nu gällande rusdrycksförsäljningsförordningen. Men denna förordning hade icke väl trätt i kraft med ingången av år 1919, förrän striden om nykterhetsfrågans avgörande genom allmän folkomröstning åter väcktes till liv av riksdagens nykterhetsgrupp, och fallna förra året uppstå motionerna nu på nytt. I detta kan jag icke se något annat än ett begär att ovillkorligen få sin vilja igenom, ty för min del kan jag icke tänka mig, att nykterhetsgruppens medlemmar verkligen själva tro, att nykterhetsfrågan skulle bli bättre och säkrare avgjord genom allmän folkomröstning än genom våra nuvarande kommunalrepresentationer, byggda som de äro på den allmänna och lika rösträttens ofelbara grund.

Som ett supplementskäl till stöd för bifall till de av dem väckta motionerna hava motionärerna emellertid upptagit det skäl, som bevillningsutskottet förra året anförde till stöd för sitt skrivelseförslag, nämligen att man genom vidtagande av en sådan anordning som den av motionärerna föreslagna skulle frigöra de kommunala valen från det dominerande inflytande, som nykterhetsfrågan hittills haft på desamma. Då denna sida av saken utförligt belysts i reservationen, torde jag nu kunna inskränka mig till att fastslå, att, då det icke gärna kan komma ifråga att genom allmän folkomröstning avgöra någon annan fråga än den, huruvida över huvud taget rätt till försäljning av rusdrycker skall få äga rum inom kommunen eller icke, och då en hel del detaljbestämmelser såsom om sättet för rörelsens utövande med flera frågor av rent organisatorisk art fortfarande skulle komma att avgöras av de representativa församlingarna, nykterhetsynpunkten alltjämt kommer att spela en avsevärd roll vid uppställandet av kandidater vid val till kommunalrepresentationerna. Vid sådant förhållande är det föga eller intet att vinna genom själva huvudfrågans avgörande genom allmän folkomröstning.

Till slut må det blott ytterligare tillåtas mig att framhålla, vilken stor apparat det här är fråga om att sätta i gång, och vilket besvär de kommunala myndigheterna genom ett tillmötesgående av motionärernas önskningar, skulle få sig pålagt. För landskommunerna skulle det väl icke bli så farligt, då frågor om försäljning av rusdrycker där icke så ofta förekomma och landskommunernas invånarantal icke heller i regel är så stort. Men jag vill av erfarenhet påstå, att för magistraterna i de medelstora och större städerna i vårt land är det ett rätt så betydande onus det här är fråga om. Ett uppsamlande av de röstberättigade invånarnas röster, såsom vid stadsfullmäktigeval eller landstingsmannaval, tager i de större städerna mången gång en tid av 4 à 5 hela dagar, om man medräknar den efter uppsamlandet av rösterna följande sammanräkningen av rösterna. Magistratens och rådstuvurättens ledamöter dragas då helt och hållet från sina övriga maktpåliggande och krävande ämbetsåligganden till stort men för arbetets jämna gång. Att ytterligare utöka antalet dylika förrättningar,

helst för uppgifter, som kunna lösas fullt lika bra på annat sätt, synes mig icke välbetänkt.

Ang. kommunernas medverkan vid avgörande av ärenden rörande handel med rusdrycker. (Forts.)

Då således det föreliggande förslaget om avgörande av frågor rörande försäljning av rusdrycker genom allmän folkomröstning enligt min mening icke på något sätt främjar folknykterheten.

Då nykterhetsfrågorna även efter genomförandet av en sådan anordning som den av motionärerna förordade komma att spela en avsevärd roll vid uppställandet av kandidater till de kommunala representationerna, och

då det icke bör påläggas de kommunala myndigheterna att förrätta andra allmänna folkomröstningar än sådana, som på grund av de vid omröstningen förekommande frågornas egen natur äro oundgängligen nödvändiga,

tillåter jag mig, herr vice talman, att yrka avslag såväl å förevarande motioner som å bevillningsutskottets i ärendet gjorda framställning samt bifall till den av herr Antonsson m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Persson* i Fritorp och *Norman*.

Herr Jönsson i Fridhill: Herr vice talman! Jag tror icke, att jag behöver tala många minuter för att övertyga kammaren. Detta är icke någon ny fråga. Den har, såsom den föregående talaren erinrade om, varit föremål för behandling tidigare och senast i fjol. Av samma motionärer framställdes då ett förslag i ämnet, men frågan upptogs på ett annat sätt, nämligen som ett fullständigt utformat förslag till ändring av gällande förordning angående försäljning av rusdrycker. I år hava motionärerna tagit fasta på bevillningsutskottets förslag från i fjol, däri det hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, i syfte att kommunerna skulle kunna författningsenligt ordna det så, att kommunernas invånare kunde träffa fullständigt avgörande i hithörande ärenden. Jag ber att gentemot den föregående talaren få erinra om, att det skulle vara synnerligen värdefullt, om man kunde slippa att vid kommunala val, såväl stadsfullmäktige- som kommunalfullmäktigeval, räkna med den ställning vederbörande intar i nykterhetsavseende. Det skulle säkerligen vara till allas fördel, om det kunde ordnas på det sättet, att nykterhetsfrågorna upptoges såsom särskilda isolerade frågor och kunde avgöras genom vanlig omröstning av kommunens inbyggare.

Med dessa ord ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å berörda hemställan i anslutning till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. kommunernas medverkan vid avgörande av ärenden rörande handel med rusdrycker. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 23, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan i anslutning till den vid betänkandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 93 ja mot 26 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från riksdagens kansli:

nr 137, angående meddelande av ändrade bestämmelser rörande antalet sjuksängar vid lasarett och sjukstugor; samt

från statsutskottet:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av vissa lokaler för metallografiska forskningsinstitutet;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa förskott;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Kristina Fredrika Andersson, född Norman, från Hedemora m. fl.; och

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för kronofogden C. O. Helmer att gälda visst honom ådömt belopp.

§ 5.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

nr 27, angående lag innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst;

nr 28, angående lag om ändrad lydelse av § 16 mom. 6 värnpliktslagen den 17 september 1914;

nr 29, angående lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område;

nr 30, angående lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse;

nr 31, angående lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 32, angående förordning om ändrad lydelse av § 5 i förord-

ningen den 14 juni 1917 angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 33, angående val av tre deputerade att jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen med Konungen överlägga;

nr 34, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse;

nr 35, angående förslag till lag om ersättning i vissa fall av allmänna medel till polisman för skada å kläder;

nr 36, angående ändring av 24 § i förordningen om landsting;

nr 37, angående införande av proportionellt valsätt vid val till och inom kyrkofullmäktige i Göteborg;

nr 38, angående ändrad lydelse av §§ 25—27 i förordningen om landsting;

nr 39, angående ändring i rubrikerna 1105 och 1106 i tulltaxan;

nr 40, angående användande av bankovinsten samt rörande ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 41, angående ändring i § 1 av förordningen om landsting;

nr 42, angående ändring i vissa delar av förordningen om landsting;

nr 43, rörande förordning angående ändrad lydelse av 4 § 2 mom. i förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar;

nr 44, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; och

nr 45, angående införselmonopol å socker.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar;

nr 29, i anledning av väckt motion om ändring i §§ 90 och 107 regeringsformen;

nr 30, i anledning av väckt motion om ändring av § 1 i kungliga förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar; och

nr 31, i anledning av väckt motion om ändring av §§ 10 och 89 regeringsformen;

statsutskottet utlåtanden och memorial:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om beviljande av medel till hjälpverksamhet bland svenska undersåtar, huvudsakligen bosatta i Ryssland och Tyskland, vilka i anledning av världskriget kommit i nödläge;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provi-

sorisk förhöjning av de enligt reglementet för arméns avlöning under fred i vissa fall utgående dagtraktamenten;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av dagtraktamenten till personal vid marinen vid vissa kommenderingar och förrättningar;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution av erlagd tullavgift för vissa av Solna livsmedelsnämnd från Danmark införda konservpartier;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till utförande av sjömätningar vid Spetsbergen;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anskaffande av valkuvert m. m.;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa bestämmelser angående ålderstillägg för civila befattningshavare i statens tjänst;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 25 av femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för år 1921 för vissa förberedande åtgärder för genomförandet av allmän sjukförsäkring;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för linjeingenjören vid telegrafverket H. Celion att övergå på den från och med år 1919 gällande avlönings- och pensionsstat för telegrafverket;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av den gamla järnvägsbron över Ångermanälven vid Forsmo; och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att belåna en till likvidering av viss del utav köpeskillingen för aktiebolaget Stockholmstelefons anläggningar utställd revers;

bevillningsutskottets memorial, nr 26, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motionen II: 67 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett omedelbart utnämnande av ersättningssakkunniga för överprövning av ärenden rörande genom den nya rusdryckslagstiftningens genomförande betingad ersättning;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 33, rörande två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.;

nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets memorial nr 24 angående gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset;

nr 35, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkt 7 i bankoutskottets utlåtande nr 26 angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 36, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställ-

ning om höjning av missräkningspenningarna åt riksgäldskontorets kassör;

jordbruksutskottets utlåtanden;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst till Seminghundra häradsallmänning i Stockholms län hörande område;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse å statens järnvägar av viss under arméförvaltningens och marinförvaltningens disposition stående mark vid Notviken;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bestridande av kostnaderna för underhåll och vård av Tullgarns slott med tillhörande byggnader, parkanläggningar och trädgård;

nr 59, i anledning av Kungl Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden från klockarbostället i Vinslövs församling; och

nr 60, i anledning av Kungl Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av herr Runefors motion, nr 136, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av stipendier åt skickliga hantverkslärlingar; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av herr Lindmans m. fl. motion, nr 302, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utredning angående potatisbränningens och sulfitsprittillverkningens betydelse och ställning m. m.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen herr P. S. Hedlund på grund av sjukdom fortfarande är förhindrad att inställa sig i riksdagen, intygas härmed på heder och samvete.

Östersund den 16 april 1920.

Manfred Jonsson,
leg. läkare.
t. f. lasarettsläkare,

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	*Olsson* i Mora	under	2	dagar	fr. o. m.	den 18 april,	
»	*Lithander*	»			den 19 april,		
»	*Runefors*	»	4	dagar	fr. o. m.	den 19 april,	
»	*Jungnell*	»	4	»	»	» 21 »	
»	*Johansson* i Kullersta	»	3	»	»	» 19 »	
»	*Gustafsson* i Örebro	»	6	»	»	» 21 »	
»	*Åkesson*	»	7	»	»	» 18 »	och
»	*Magnusson* i Skövde	»	3	»	»	» 18 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,5 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1920. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner. 201882